
HET LAND VAN NEVELE

**DAGBOEK
VAN EEN VERPLICHT
TEWERKGESTELDE
IN DUITSLAND
(1943-1945)**

Gerard Wille

Bewerkt door Erik Waelput

maart 2003

jaargang XXXIV

aflevering 1

Verantwoordelijke uitgever: J. LUYSSAERT, Veldestraat 26, 9850 Merendree

INHOUD

Erik WAELPUT, Dagboek van een verplicht tewerkgestelde in Duitsland (1943-1945), Gerard Wille	
Voorwoord	3
Inleiding: de verplichte tewerkstelling in Duitsland	5
Dagboek Gerard Wille	9

MENSEN VAN TOEN

Goed nieuws voor familiekundigen	85
Senioren schrijven nu: "De tijd van toen"	
Guido SCHAECK, Bros Hansbeke	86
Guido SCHAECK, Het huis aan de vaart	87
André D'HOORE, Speelgoed vroeger en nu	88
Dreetse DUERE, Druemn.. och heere toch...	95
André D'HOORE, Slechte tijden	96
Marc DE KETELAERE, Verlof	100
Marc DE KETELAERE, De kinderwagen	100
Onze website in het nieuw	102

VOORWOORD

Toen ik laatst onderliggende tekst aan onze vriend Gerard Wille ter lezing gaf, bekende hij me dat het de allereerste keer was - na 60 jaar - dat hij zijn dagboekje had herlezen.

Hij was ontgoocheld! Het zei zo weinig. Zijn dagboekverhaal over de belevenissen van twee jaar verplichte arbeid in een vreemd land, onder onzekere oorlogsomstandigheden, gaf eigenlijk onvoldoende zijn echte wereld weer. Het was slechts een beperkt gegeven. Er was zoveel meer te vertellen...

Enthousiast begonnen en in de hoop met Kerstmis 1943 terug thuis te zijn, was hij de eerste maanden alle dagen op post (in zijn dagboekje in potlood geschreven - later bij zijn thuiskomst in 't net overgeschreven). Nadien verslapt de inzet en gedurende bijna een heel jaar (1944) werd niet geschreven om dan naar zijn bevrijding toe, ons weer het dagelijks verhaal te brengen.

Gerard verklaart ons dat als volgt: "De eerste maanden schreef ik dagelijks om mezelf moed te geven, om mezelf op te peppen. Het zou niet lang duren. Later werden wij door het uitblijven van de vrede sterk ontgoocheld. Wij waren verstoken van nieuws over het oorlogsgebeuren. We hoorden slechts één klok, als we die wel te horen kregen. Kwam er toch nieuws door, dan nam de zorg toe over het lot van onze familie en andere nabestaanden. Daarbij werd het steeds onveiliger. Er werd ons de raad gegeven vooral te zwijgen... geen commentaar, geen bedenkingen... Zo werd het dagboekje een gevaarlijke bedoening. Het gebeurde meer dat er iemand plotseling verdween en wij niets meer over zijn verder lot hoorden. Daarom: voorzichtig zijn!

Wij moesten ook opletten voor het gezelschap. Van de 33 Vlamingen in onze barak waren er 30 vrijwillige arbeiders die bijna allemaal lid waren van "DeVlag". Met mij is het nooit gelukt".

We vinden dit dagboekje wel een waardevol document. Aan TV-documentaires en publicaties hebben wij geen tekort wanneer het over Wereldoorlog II gaat, maar hoe het de kleine man verging in het grote oorlogsgebeuren wordt wel meer vergeten.

Duizenden die hetzelfde lot als Gerard ondergingen, willen geen helden zijn. Ze zijn meegesleurd in een hels tijdsgebeuren. Velen hebben de terugkeer niet gehaald. Zijn vriend en kamergenoot uit Eeklo was het kamp ontvlucht. Had eerst langs Zwitserland en nadien via het westen getracht naar huis te geraken maar is onderweg waarschijnlijk omgekomen bij een bombardement. Toen Gerard enkele maanden later enkele spullen wilde terugbrengen en aanbelde bij de ouders van zijn vriend moest hij horen dat hij nog niet thuis was gekomen...

Hij is nooit meer thuisgekomen!

Dan moet je eens goed vloeken om weer mens te worden.

Wij zijn Gerard Wille zeer dankbaar dat hij ons wil laten delen in het lief en het leed van elke dag uit een stukje bewogen leven in een dreigende en bedreigende wereld.

Zoals Gerard bij het slot veel vergeeft, is mooi. Maar vergeten hoeft niet. Daarom deze bijdrage.

Met dank ook voor dhr. Detlef Berger, assistent der Geschäftsführung van Romonta GmbH, Amsdorf (D), Rudolf Ebest, Vorsitzender des Heimat- und Bergbauvereins Röblingen-am-See (D), Stiftung Gedenkstätten Buchenwald und Mittelbau-Dora, Gemeentebestuur Nevele – Gemeentelijk Archief Merendree, Geert Leroy (Lommel) voor zijn hulp bij het opzoekingswerk en Johan van Holsbeke (Gent) voor het vertaalwerk.

Erik WAELPUT, Drogen

INLEIDING

DE VERPLICHTE TEWERKSTELLING IN DUITSLAND (1942-1945)

Na de nederlaag van Rommel in de woestijn van Noord-Afrika (El Alamein 4 november 1942) en de overgave van Stalingrad door generaal Paulus (31 januari 1943), zag het er naar uit dat de oorlog op een keerpunt was gekomen. De Duitsers beseften dat de kaarten voor hen niet meer zo gunstig lagen, dat de krijgskansen aan het keren waren en de oorlog waarschijnlijk in een beslissende fase was geraakt.

De enorme inzet van mankrachten en materieel aan het Oostfront tastte de Duitse reserves gevoelig aan. Duitsland moest zijn oorlogsinspanningen drastisch opvoeren. Alle weerbare mannen (oudere en jongere) werden in grote getale gemobiliseerd en naar het front gestuurd, de overblijvenden werden samen met de vrouwen in de oorlogsproductie ingeschakeld. Maar aan het thuisfront waren handen tekort om het oorlogsmaterieel te produceren dat Hitler en zijn generaals met steeds meer aandrang opeisten. De enige uitweg was het menselijk potentieel uit de bezette gebieden in te schakelen.

Reeds van bij het begin van de bezetting hadden de Duitsers in België getracht vrijwillige arbeiders te werven. Ze brachten daarvoor een heel net van aanwervingsbureaus (*Werbstellen*) op de been.

Aangelokt door hogere lonen, betere arbeidsvoorwaarden, meer sociale voordelen (bv. dubbele rantsoeneringszegels voor de in België achterblijvende familie) zijn vanaf juni 1940 een aantal vrijwillige arbeiders naar Duitsland vertrokken. Men neemt aan dat er tussen 1940 en 1942 ongeveer 135.000 vrijwilligers naar Duitsland zijn afgereisd.

Maar vanaf 1942 gingen de aanwervingen in dalende lijn. Arbeiders die na een aantal maanden op verlof kwamen, keerden niet meer terug; anderen verbraken hun contract. Nu de oorlogskansen voor de Duitsers meer en meer schenen te keren, kregen velen schrik voor latere gevolgen en de intensere bombardementen op de Duitse steden en de industriegebieden deden ook velen afhaken.

De vrijwillige tewerkstelling in Duitsland leverde uiteindelijk niet het verhoopte resultaat op en het *Reich* had steeds meer en meer behoefte aan verse arbeidskrachten.

“Komen ze niet vrijwillig, dan moeten ze maar verplicht worden”, besloten Hitler en de andere nazileiders en op 8 november kondigden zij de *Arbeitsdienstpflicht* aan.

Nog geen maand later op 6 oktober 1942 werd in België de verordening gepubliceerd waarbij werd bepaald “*dat alle mannen van 18 tot 50 jaar en alle vrouwen van 21 tot 35 jaar konden verplicht worden in Duitsland te gaan werken*”.

Er stak een storm van protest op: de secretarissen-generaal (o.a. Leemans voor economische zaken), het Hof van Cassatie, de bisschoppen en ook koning Leopold lieten van zich horen. Maar Berlijn bleef onvermurmbaar. Slechts de opeising van vrouwen zal in maart 1943 onder druk van de openbare opinie ingetrokken worden.

De uitvoering van deze maatregel werd toevertrouwd aan de reeds bestaande *Werbstellen*. In juni 1943 werd besloten tot oproeping van twee jaarklassen: alle mannen geboren in 1920 en 1921 die geen vrijstelling hadden, moesten naar Duitsland gaan werken.

De *Kommandaturen* moesten de personen opsporen die voor dienstverplichting in Duitsland in aanmerking kwamen. Men ging in de gemeentehuizen in de registers van de burgerlijke stand de namen noteren van de personen op wie de verordening van toepassing was. Ook hier botste men op moeilijkheden: registers waren “onvindbaar”, andere waren vernietigd door het verzet. Dat gold ook voor de personeelslijsten in de fabrieken.

Geraakte men toch in het bezit van de nodige gegevens dan stuurde de *Werbstelle* oproepingsbrieven naar de personen die zich bij een Duits aanwervingsbureau moesten aanmelden. Gaven ze geen gevolg aan een eerste, een tweede of een derde oproeping dan werd het dossier doorgestuurd naar de *Feldgendarmarie* om de werkweigeraars op te sporen en te arresteren. Ook werd de familie van de werkweigeraar onder druk gezet: geen rantsoenkaarten meer (noodzakelijk bij aankoop van etens- en kledingswaren), goederen werden in beslag genomen, men schrok er zelfs niet voor terug een gijzelaar te nemen.

Duizenden die in aanmerking kwamen voor verplichte arbeid in Duitsland, verzonden allerlei uitvluchten om te ontsnappen aan de dienstverplichting. Velen vluchtten naar het platteland, doken onder bij landbouwers, verborgen zich bij vrienden en kennissen, hielden zich schuil in de bossen of slopen zich aan bij het verzet.

De oproeping van de jaarklassen 1920-1921 had geen groot succes. In mei 1944 werden nog eens 32.000 mannen uit de jaarklassen 1922-1924 opgeroepen. 24.000 boden zich aan op de *Werbestelle*. 2000 werden aangeworven en uiteindelijk vertrokken er slechts 750...

Een andere reden voor de mislukking van de arbeidsverplichting zat in het feit dat ook de economie van de bezette landen op peil moest worden gehouden en die werkte trouwens grotendeels ten voordele van de Duitse oorlogsindustrie. Vele opgeëisten kwamen (fictief) op de personeelslijsten van deze bedrijven terecht en konden zo ontsnappen aan de verplichte tewerkstelling.

Cijfers omtrent het exacte aantal vrijwilligers en verplicht tewerkgestelden in Duitsland uit de periode 1942-1945 zijn nogal vaag en verschillende bronnen spreken elkaar tegen.

DAGBOEK GERARD WILLE

Denk steeds dat ge uw bestaan aan God te danken hebt en alles wat U overkomt kunt ge door Zijn goedheid aan Uzelf ten nutte maken.

Hierin vindt men nu enkele aantekeningen uit het leven en de gedachten-gang van een verplicht arbeider tijdens zijn tweejarig verblijf in Duitsland.

13 mei 1943

Toen ik deze morgen aanzette naar Eeklo was het grote vraagteken aan de reis verbonden: kom ik nog terug naar huis, ja of neen? 't Geluk is niet aan mijn zijde geweest en na veel her en der lopen ben ik in de St.-Pieterskazerne te Gent aangeland. Toen ik zo rond 8 uur deze morgen in Eeklo inlichtingen vroeg in een café dat tegenover de *Feldgendarmerie*¹ was gelegen, kwam met het antwoord ook wat meer moed naar voor. "Ach", zei het vrouwtje, "veel ergs is er niet aan, je krijgt een goede sigaar te smoren, maar men heeft er nog geen enkele vastgehouden".

Nu als 't zo is, stap ik maar op, dan ben ik er te sneller vanaf en weg was ik.²

Bij het binnenkomen was het eerste wat men mij vroeg: "Uw pasport". Eens dat men dat had afgegeven, was er niet veel haast meer bij en ik mocht een beetje wachten. Na een half uurtje begon men aan 't verhoor van het gespuis dat intussentijd was aangegroeid. 'k Was het eerste slachtoffer en op hun vraag waarom ik op de vastgestelde datum niet was vertrokken, trachtte ik mij uit de slag te trekken met een griephistorie. Maar naar 't schijnt, hadden reeds anderen voor mij hetzelfde middel beproefd, want ze wisten me te zeggen dat zulks schijnbaar in de mode was. Nieuw aangekomen orders

---

¹ Feldgendarmerie: Duitse militaire politie die behalve met het regelen van het militair verkeer en het politietoezicht op Duitse militairen in België ook belast was met het bestrijden van de handel op de zwarte markt, het opsporen van werkweigeraars en het bewaken en overbrengen van aangehouden. Er waren ook Belgische "medewerkers" bij de Feldgendarmerie. (E.W.)

² Over zijn aanhouding later: "Ik wist het niet dat er in Eeklo die nacht een grote razzia had plaats gevonden. Ik kwam in een straatje dat plots werd afgesloten en twee *Feldgendarmen* sprongen mij op de rug". (E.W.)

maakten dat ik niet meer werd onderhoord en ik kon nog maar een beetje wachten. Toen iedereen was uitgevraagd, bleven wij met vier man over die een ritje konden aanvragen naar Gent, naar het *Arbeitsamt*³ in de St.-Margrietstraat onder politiegeleide.

Daar was het weer hetzelfde liedje, maar hier begeleid door een sterke dosis zottigheid en besloten door de allesbehalve prettige uitspraak “Los!Los! breng die luitjes naar de St.-Pieterskazerne”.

En nu zitten we hier in dat nieuwbakken gevang of oudmannenhuis zoals u ‘t wilt. Je moet immers weten dat de bevolking hier bestaat uit een 20-tal geschaakte mannen zoals ik, de rest een 120 man zijn allen vaders, vastgezet in de plaats van hun zoon.

Na een beetje kennismaking en een opmontering door de vroegere bewoners zijn we rap ingelijfd en op de hoogte gebracht van de situatie waarin we ons bevinden. Allesbehalve rooskleurig zolang ik niet in verbinding sta met thuis.

8 uur ‘s avonds. Bezoek aangekondigd. Vader en zuster brengen mijn koffers die reeds gereed stonden met vele groeten van het geboorte. Na veel gevraagd aan weerskanten kunnen wij een klare kijk krijgen over de stand van zaken en met een groeten en tot morgen moeten we weer uit elkaar.

14 mei ‘s morgens

Gisterenavond werden nog twee rare klanten binnengebracht. Eén ervan is een zeer eigenaardig type. Is van het zwervend ras en schijnt in Noord-Frankrijk, België en Holland, plus nog een gedeelte van Duitsland zo goed de weg te kennen als wij thuis.

‘s Avonds. Nog eens een vrijdag dat de trein voor ons niet reed. Vorige nacht heb ik tegen alle verwachtingen in goed geslapen. Naar de andere mannen vertellen is het nochtans niet zo heel rustig geweest in het luchtruim. De voormiddag is kalm voorbijgegaan. Rond vier uur kregen we voor

---

³ Het *Arbeitsamt* bestond reeds voor de oorlog en was een organisme voor arbeidsbemiddeling dat zich ook via gewestelijke bureaus bezighield met hulp voor werkzoekende (voorloper van de huidige VDAB). Na de Duitse invasie stopte deze dienst zijn werkzaamheden, maar werd door de Duitsers in 1941 opnieuw ingericht en werd vooral een propaganda-instrument bij het werven van arbeiders voor het Derde Rijk. (E.W.)

de tweede maal alarm en waren er een dertigtal vliegers te zien. Naar bezoekers ons meldden waren twee Duitse jagers van hun plezierreis niet weer-gekeerd. Deze namiddag is mijn banjo⁴ gearriveerd en naar de aanleg schijnt hij veel ontspanning te brengen. Deze dag was er een van talrijk (*vrouwelijk*) bezoek.

15 mei 1943

Gisteravond ontbrak een man op 't appel. 't Was een Bruggeling die voorgelogen had geen paspoort meer te bezitten. Een uur na zijn aankomst is hij door zijn stoutmoedigheid met zijn ineens voordedag gekomen identiteitskaart buitengeraakt. Deze namiddag kregen wij als straf het bericht dat geen bezoekers meer binnengelaten werden. Een tijd van verveling komt in 't verschiet.

16 mei zondag

De eerste zondag in ons "rusthuis". 's Morgens hadden wij een H.Mis. Daarna werd wat gevoetbald en nog wat gekaart en ondertussen was de soep daar. 's Namiddags bezoek van mijn zuster en een kleine gebuur uit Merendree, Etienne Bouckaert. Een uur daarna is ook mijn vader daar. Rond de middag vliegeralarm. Een hevige bedrijvigheid was waar te nemen boven de stad. Na nog wat kaarten en voetballen zal de dag weer eens voorbij zijn.

17 mei 1943

Vandaag kregen wij bezoek van de kant van het Arbeitsamt uit de Margrietstraat. Telling en ondervraging van de oudjes. Kennisgeving aan ons van het aanstaande vertrek op vrijdag toekomende.

18 mei dinsdag

Kalme voormiddag, wat gekort door twee uurtjes muziek. Na de middag kwam er een man of vijf uit de Margrietstraat aan. Onderzoek van de dok-

---

⁴ Gerard wilde zich van nieuwe snaren voorzien voor zijn banjo. Dat kon op voorwaarde dat zijn vader zijn plaats innam als gijzelaar terwijl hij naar de winkel ging. (E.W.)

ter en invullen van ons contract. ‘k Ben van bestemming veranderd en moet nu naar Halle⁵. Een man heeft veertien dagen uitstel gekregen en een ander is afgekeurd.

Donderdag wordt weer bezoek binnengelaten uit hoofde van ons aanstaande vertrek vrijdag a.s.

19 mei woensdag

Deze voormiddag zijn twee nieuwe passagiers aangeland. Rond vier uur liet men bezoek binnen voor de vertrekkers. ‘s Avonds werd muziek gemaakt als afscheid aan de dag, tot rond elf uur een azijngezicht ons plezier kwam stilleggen. Daarna zijn er nog een paar man door hun bed op het aardrijk beland en zo was de dag er ook geweest.

20 mei donderdag

Onze laatste dag in ‘t oudmannenhuis. Deze voormiddag kwam vader afscheid nemen en alles is manhaftig verlopen. Op de middag kregen we versterking van twee nieuwelingen. Twee uur nadien is er reeds één losgelaten. Rond drie uur bezoek van Maria en Gerardine⁶.

Wat later kwam Meneer Onderpastoor ook nog eens een handdruk geven. Het afscheid van Maria en Gerardine was van hun kant met heel wat waterlanders vergezeld.

Rond de avond werden nog eens vijf manschappen aangebracht. Beroepsmokkelaars van de Hollandse kant.

Hoe ik mij zo kloek en manhaftig heb kunnen gedragen bij het afscheid nemen, versta ik zelf nog niet. Wat heb je eraan je eigen te laten overlopen en het scheiden voor een ander nog lastiger te maken. Draag uw kruisjes

---

⁵ Niet alleen de bestemming was veranderd op zijn tweede oproepingsbevel, ook de vergoedingen: i.p.v. 0,87 RM als uurloon, kreeg hij nu maar 0,78 RM. Was de Duitse Rijksmark ondertussen gedevalueerd? (E.W.)

⁶ Maria is de zuster van Gerard. Gerardine - toen een kind van 7 jaar - was de dochter van beenhouwer Leon Vermeire uit dezelfde straat in Merendree. (E.W.)

zelf en laat een ander van uw last niets merken - beter benijd dan beklaagd. Help U zelf zo helpt U God, zegt een oud Vlaams spreekwoord. Pas dit toe en ge zult licht door het leven gaan. Spaar uw eigen niet en doe een ander geen onnodig leed aan: je zult schoon zijn. Houd aan en je zult overwinnen - Na regen komt zonneschijn en wacht met geduld af wat de dagen zullen brengen. Dat is zowat mijn laatste woord voor vandaag.

21 mei vrijdag 's namiddags

Deze morgen om zes uur “debout”.

Onze spullen bijeenrapen en zich reisvaardig maken. Om half acht konden wij, na een ganse litanie onderrichtingen geslikt te hebben, in de auto's kruipen die ons naar de trein in de Sint-Pieterstatie brengen. Pas op het plein wordt alles in de wind geslagen en lopen we over van scheldwoorden en zoete namen aan 't adres van de oefenende 'zwarten'. Er is geen houden meer aan en de rit wordt opgeluisterd door klinkende Brabançonnes en dreunende Vlaamse Leeuwen.

Als “speciale” reizigers hebben we voorbehouden plaatsen en mogen wij in de laatste wagen bij de Duitse Begeleidingsstaf in de kussens plaatsnemen. Na heel wat geloop en gesukkel wordt rond halftien aan de 'plezierreis' begonnen die ons naar het 'schöne' Duitsland brengen moet. De rit ging over Wetteren-Dendermonde-Mechelen-Leuven-Tienen-Landen en Luik naar de grens toe. Gans de weg in België werd afgelegd met gezang van onze kant en wuiven en groeten van de meevoelende bevolking. Gedurende deze reis is weer, net zoals bij vroegere, het gedacht in mij opgekomen: wat zijn wij klein en hoe bekrompen in onze geest. Waarom steeds in 't buitenland het schone gaan zoeken. Wat zijn wij blind geweest voor de schoonheid in ons eigen land.

Laat ons die schoonheid leren waarden en we zullen fierder zijn over ons waarlijk aan schoonheid rijke België.

Aan de grens werden alleen wij niet onderzocht. Na een goed half uurtje oponthoud zetten we weer aan en konden we vaarwel zeggen aan 't vaderland met alles wat ons lief is en ter harte ligt.

22 mei zaterdagavond rond 11 uur

Gisteren zijn wij in Aken eens tot aan het Arbeitsamt gelopen. Een half uurtje ver, met zo'n kleine 70 kilo, berg op berg af: een ware gezondheidswan-

deling. Daar hebben wij het eerste Duits eten in ons kraag geslagen en gezegd zoals het was: het viel mee. Als 't nu van de honger was of zo, weet ik niet heel juist: 400 gr brood, een rantsoentje boter en vlees en wat kunsthoning, daarbij nog een grote schotel macaronisoep en we konden ons plan trekken. Na een paar uurtjes rust, trokken we weer naar de statie, waar we om acht uur vertrokken.

We spoorden verder over Keulen naar het nog rokende Düsseldorf, zo verder naar Hannover en Braunschweig (sic) toe met bestemming Magdeburg, waar wij in de voormiddag aankwamen. Het traject werd afgelegd in een teneergeslagen stemming, die maar niet kon opgemonterd worden, ja zelfs niet door de smeulende puinhopen, overblijfsels en getuigen van kort geleden uitgevoerde bombardementen. Daarbij kwam dat die onverstaanbare vreemde taal onze scheiding nog sterker voor de geest bracht en met zijn allen nog eens aan 't denken zijn gegaan.

In Magdeburg gearriveerd kregen we nogmaals een wandelingje naar het Arbeitsamt om onze spieren wat in beweging te brengen en waar we, om ons zweet af te drogen, een kom soep kregen. De kok die de soep had klaargemaakt wilde seffens vijftieng mark geven voor mijn hemd. Hier werd ook over onze verdere lotsbestemming beslist. Na een medisch onderzoek en veel geloop en getier trommelde men daar de mannen voor Eisleben bij elkaar. Alles tezamen waren we met acht, drie timmerlieden, een smid en vier hulparbeiders. We kregen een coupon en konden ophoepelen. Om 7 uur is onze boemelaar aangezet en nu zitten we hier in Halle een paar uurtjes te wachten op onze verbinding.

23 mei zondagavond

Rond 1 uur deze morgen zijn we in Eisleben aangeland, waar we zonder omzien van de banken van de wachtzaal ons bedden maakten. Rond 4 uur werden we reeds uit onze slaap gehaald door de reizigers voor de eerste trein. Na een flinke wasbeurt en wat gegeten te hebben, waren we weer fris man en gingen we op verkenning uit. Rond acht uur kregen we gezelschap van een Duitser die ons als begeleider tegemoet kwam. Toen het half één was, stapten we uit in Oberröblingen-am-See met het gedacht dat wij ter bestemming waren.

Maar wat denk je?

Drie kwartuur ver zijn wij dan nog gesukkeld.

Eindelijk belandden wij in 't Lager (*kamp*), waar we bij het binnentreden ons laatste greintje moed voelden wegzinken. Viezig vuile Polen en Fransen, in lompen gehuld, die niet ver vandaar in een briketfabriek moesten werken, stonden juist aan te schuiven voor een beetje eten.

We waren met zes man die ik nog nooit gezien had, allen van Oost-Vlaanderen. We waren met drie timmermans, twee smeden en een betonarbeider. De Gentenaars die erbij waren, lieten hun karakter nog eens bovenkomen en lieten het duidelijk blijken dat het hun daar geenszins aanstond. Een half uur na onze aankomst waren we reeds terug op weg naar de statie om te beproeven naar beter oorden af te reizen. Onderweg kwam een regenbui echter onze opstandigheid koelen en in de statie kregen we de onmogelijkheid van ons plan in de gaten.

Bij onze thuiskomst hebben we ons logement aangewezen gekregen en konden we met onze logeergasten kennis maken. Het waren Duitsers, die naar ik denk, de bewakingsdienst deden. Tegen de avond was onze humeurbarometer toch al merkelijk gestegen. Laat ons hopen dat we hier goed zijn, als we hier mogen blijven en is het niet zo, dan is er geen been aan gebroken. Immers dit blijft altijd waar: een kind van God gaat nooit verloren

24 mei maandag

Om acht uur komen ze me oproepen. We moeten naar een bureau om onze papieren van de ziekdienst te laten invullen. In de namiddag rond drie uur kregen we onze rantsoenkaart voor een week.

Daarna gingen we naar Mansfeld⁷ naar de dokter. Daarmee was er weer al een dag voorbij. Veel meer zijn wij niet te weten gekomen. Maar 't vast voornemen is gemaakt, ons langs alle kanten uit de slag te trekken, samen te spannen en aan hetzelfde zeel te trekken

25 mei dinsdag

Om half vijf opstaan en om zes uur ons melden op het werk met nog 32 andere Vlamingen die reeds lang in Duitsland werken, maar nu verplaatst zijn. Ik werd er met een timmerman uit Eeklo uitgeraapt om aan een

---

⁷ Ligt ten noorden van Eisleben (E.W.)

Eisleben is een kleine stad met 25.000 inwoners, gelegen tussen Magdeburg en Halle in de vroegere D.D.R.. De naam Eisleben is onherroepelijk verbonden met de vader van het protestantisme Martin Luther. In Eisleben werd Luther geboren op 10 november 1483 en stierf er ook op 18 februari 1546. Er zijn nog talrijke herinneringen aan Luther in de stad terug te vinden en Eisleben draagt met fierheid de titel “Lutherstad Eisleben”.

soort watertorens, koeltorens, zeggen de Duitsers, te werk te worden gesteld. We vielen bij zeven Duitsers die er niet aardig uitzien en het niet te nauw nemen bij het werk. We hebben geholpen met onze ogen en nu en dan als wij er wat konden van verstaan een handje toegestoken. Om vier uur hadden we gedaan en kwam men met een briefje om te tekenen dat wij vijf mark voorschot kregen en een kwartier later hadden we ze reeds op zak. Toen zijn we snel naar huis gekomen om de soep. Daarna ons gewassen en geschoren en we trokken om ons rantsoen: kaas, suiker, kaffee (ersatz), een ei, margarine, marmelade en worst. Brood kochten we niet, we hebben er nog voor de moment van thuis. Voor dat rantsoen van een week betaalden we 1,28 RM. We gingen recht naar huis. Na nog wat uitpakken en een brief schrijven naar vader en zuster en naar Meneer Onderpastoor was het kwart over tien geworden en ging ik eens fijntjes slapen.

26 mei 1943

De dag is heel kalm verlopen en zonder last van 't werk. Als dit zo blijft voortgaan zal ik geen enkele dag vermoeid zijn. Op het werk bericht men ons dat we, als aanvang, werken aan 75 pfenning per uur. Dit loon kan verminderd of vermeerderd worden naargelang wij goed of slecht werken. Deze avond hebben we “kozakken”⁸ gehad met gehakt en 't was goed zulle. Mijn brieven van gisteren heb ik ook gepost in de kantine. De tweede dag van onze arbeid is ook verlopen op een manier die niemand zou mishagen. De bazen vingen aan met het commando: “Langsam immer langsam”. Nog zo slecht niet hé.

27 mei donderdag

Toen we deze morgen op 't werk kwamen, bood men ons schoenen aan met houten zolen. De “nieuwe orde” voor zes Mark. Ze denken hier zeker dat er in België zo'n armoede is als hier. 'k Heb vandaag een halve kilo nagels verklopt, een voetbakje gemaakt voor de meestergast en en uurtje latten gezaagd. Daarmee was mijn dag weeral goed.

---

⁸ Kleine, gekookte aardappelen in de pel. (E.W.)

Röblingen-am-See is een dorp van 13,45 km² dat momenteel 3.237 inwoners telt. Het ligt in het zuidoosten van het Mansfelder Landkreis in Sachsen-Anhalt. Het behoorde vroeger tot de D.D.R. Eisleben Lutherstad en Halle liggen op 25 km. Sängershausen op 45 km, Magdeburg op 93 km, Leipzig 50 km.

Het dorp bestaat uit twee delen: Oberröblingen en Unterröblingen.

In Oberröblingen is er een katholieke kerk, in Unterröblingen een Evangelische.

In de oorlogsperiode 1940 - 1945 waren er in Röblingen en omgeving nog verschillende bruinkoolmijnen in gebruik. Tot in 1947 werkten deze mijnen onder de naam van "C.A.Riebeck'schen Montanwerke AG". Wat nu nog overblijft van de vroegere mijnbouw resorteert onder de firma naam Romonta GmbH in Amsdorf.

In Unterröblingen lagen de mijnschachten Credner waarbij een brikettenfabriek en een elektriciteitsbedrijf aansloten. Niet ver hier vandaan lag het Ledigenheim (*ledig: ongehuwd*) waar verblijfplaatsen waren voor arbeiders (verplichte en vrijwillige) en krijgsgevangenen. In Oberröblingen was de grootste mijn in bedrijf Kupferhammer. In de nabijheid van deze mijn was er ook een "Wohnlager" waar Gerard het grootste deel van zijn verplicht verblijf een onderkomen vond.

28 mei vrijdag

Gewoon werk zoals anders, alhoewel het lastiger uitviel, omdat ze zomaar kwamen aandraven met het bericht dat we ook op zondag moeten werken. Is dat nu het paradijs van de werkman, Duitsland het land van belofte? Veel beloven en weinig geven, doet een zot in vreugde leven, zegt een Vlaams spreekwoord. Denken ze misschien dat ze met halve gasten te doen hebben? Ja, twee zondagen arbeiden en één vrij. Dat noemen ze dan zondagen.

Na het werk zijn we ons brood gaan kopen: zeventig pfenning voor twee kg honderd vijftig gram. Daarna wat in mijn boek gelezen en weeral was er een dagje voorbij.

29 mei zaterdag

Na het werk, dat goed verliep, kregen we een bijkaart waarvoor we 200 gr worst, 20 gr margarine en 600 gr brood bekwamen. We kregen ook onze tabakskaat en de rantsoenkaart voor de volgende week.

Toen we thuiskwamen, hebben we een kookgelegenheid gezocht, want er waren 'kartoffels'⁹ in 't verschiet, van de kant van onze goede meestergast Herman.

Nog wat lezing en dan trekken we morgenvroeg op voor onze eerste werkdag in het o! zo schone, wonderschone Duitsland.

30 mei 1e zondag

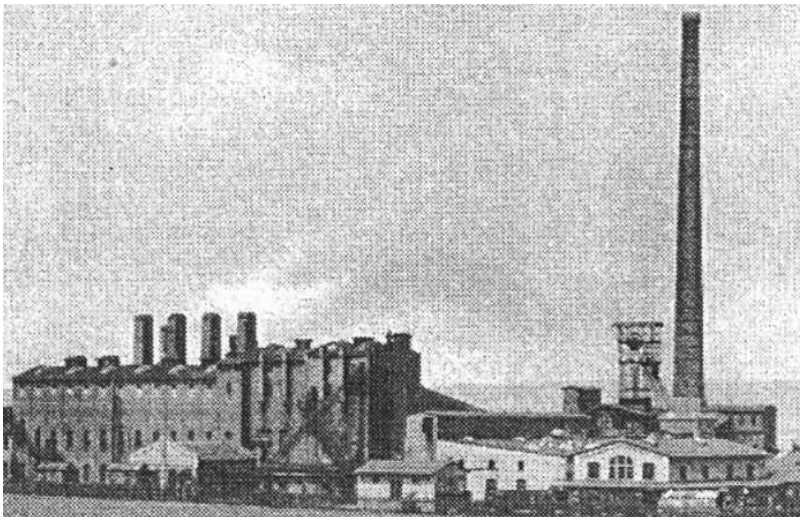
De eerste zondag in het paradijs van de werkman. "Immer arbeiten," ja ook vandaag. Nu, ik heb het genomen op mijn manier: werken en leven tot vervolmaking uwer eeuwig leven.

Gedwongen zondagarbeid voor het verwoestingswerk van een oorlog kan ook genade meebrengen. Daarom draag ik deze dag met een bijzondere intentie op aan God.

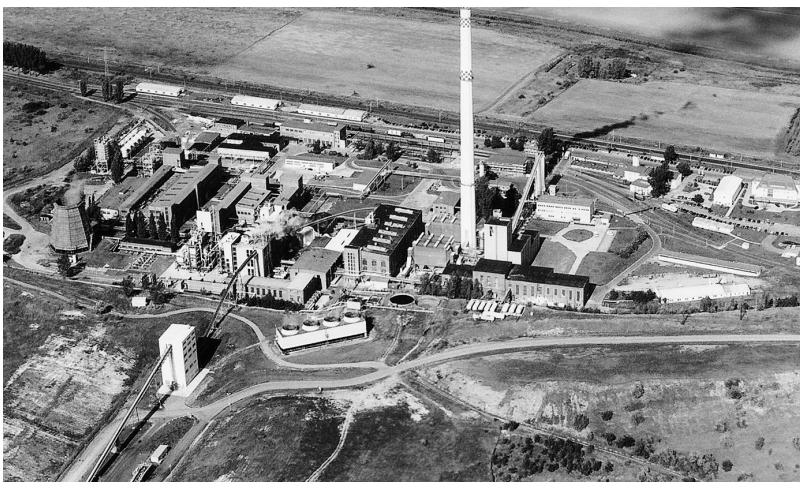
'k Heb er niet veel aan doodgedaan, enkele latten gezaagd en een console gemaakt voor een jongen z'n radio. Hij is van Antwerpen en reeds lang in Duitsland, maar gaat van de ene fabriek naar de andere. Hij heeft veel voor ons gedaan en een wederdienst is niet te veel gevraagd.

---

⁹ Kartoffel: aardappel. (E.W.)

De oude brikettenfabriek Credner in Unterröblingen waar ook een elektriciteitscentrale aan verbonden was. Links van de schouw en mijntoren bemerkt men de top van een oude koeltoren

De huidige bitumenfabriek Romonta (opvolger Credner) met een van de nog overblijvende koeltorens (linksonder) waaraan Gerard heeft gewerkt.

Om kwart na één gingen we naar het stortbad en om kwart voor twee waren we reeds op weg naar huis.

We hebben dan, ik en mijn werkmakker die van Eeklo is, samen onze was geslagen. Daarna zijn wij eten gaan halen, hebben het vlug binnengespeeld, zodat ik mij om vijf uur reeds aan het schrijven heb gezet van een brief naar huis, ene naar Gerard De Wispelaere¹⁰ en een naar mijn geliefd Veldenken en daarmee is 't nu uit voor vandaag.

Maandag 31 mei 1943

Deze morgen hebben we een uur of vier goed gewerkt, daarna verflauwde het wat tot we ons na de noen beperkten tot wat stoffhout zagen. Daarna was de lust eruit en was het me te veel nog naar iets om te kijken.

'k Heb na het eten mijn brieven verzonden en toen ik terugkwam van de keuken, gaf een makker, die vandaag een leergang voor elektrisch lasser aanvangt in Halle, mij zes sigaretten van mijn rantsoen. Vanavond is hij naar Oberröblingen zijn rantsoen gaan kopen en eens gaan zien als hij aan wat rookgerief kon geraken. Nadat ik mijn eetgerei had afgewassen, heb ik wat gelezen en de dag was ook voorbij.

Dinsdag 1 juni 1943

De morgen komt schoon de dag beginnen. Het werk loopt dan ook snel van stapel. Goed weder, goed gehumeurd en veel genoeg in het werk. Rond de middag is ons peil ver af en het tempo verzwakt dan ook. Na de middag slaan we nog een lat of drie vast en de dag is goed. We leggen er ons dan ook een uur of drie bij neer. Na vier uur overtrekt het weder en moeten we binnen, willen we droog blijven. Daar komt ons stoffhoutfabriekje dan ook in gang en als we afzwaaien was er weer een zak of twee klaar.

We hebben met ons twee, ik en mijn maat, ook een kilo of zeven kartoffels mee die onze baas Herman vanmorgen meebracht. Toen we thuis kwamen, kregen we ons 'zwaararbeiderskaart', zeepkaart en loonboekje. Weeral wat meer te bewaren. Wanneer zullen we het eens al hebben. De dag verloopt in een mistige, vuile regenavond.

---

¹⁰ Een kozijn van Gerard Wille die ook was opgeëist. (E.W.)

Zus. u. Vorname	Werk	Zuletzt (Datum)	Abkehr (Datum)	Werk	Zuletzt (Datum)	Abkehr (Datum)	Werk	Zuletzt (Datum)	Abkehr (Datum)
Geburtsort	Wille, Gerard								
Geburtsort	3. 7. 1920								
Wohnort	Verenigde Opstanden								
Staat u. Nr.	Unterrijliger a. So								
Familienstand	ledig	verhuist	getrouwd	gehuwd	zelf	gehuwd	zelf	zelf	zelf
		gehuwd	zelf						
Naam d. Ehefrau									
Geburtsdag der Ehefrau									
Wanneer overleden	Verenigde Opstanden								
Kinder ongeveer 10 jaren.									
Gezondte aandoening	Vernauwde	Gebroening							
<p>Bemerkingen: Interrijliger a. So. Dienstjare 25.1.1941 Artd. Guldachten 1920-41 is later als Unterarbeid zu rechnen: ja - nein</p>									
<p>Bemerkungen: Interrijliger a. So. Dienstjare 25.1.1941 Artd. Guldachten 1920-41 is later als Unterarbeid zu rechnen: ja - nein</p>									
Schwerbeschädigung									
Dienstabilität	25								

Document uit het archief van de firma Credner (nu Romonta) waarbij wij zien dat Gerard Wille tussen 25.5.43 en 14.4.45 ingeschreven was als arbeider.

Woensdag 2 juni 1943

De dag brengt ook verandering, het regenen heeft opgehouden en met goede moed wordt het werk aangevangen. Ja, het is eens een dag werken op zijn Vlaams. Ze moesten nogal eens kijken, zeg. Het was dan ook spoedig voorbij.

Na ons uren, zijn we gaan winkelen: 625 gr smout, 400 gr worst, 225 gr suiker, 125 gr boter, 70 gr margarine, een stuk zeep, een pak waspoeder. Nu kunnen we weer een tijdje voort.

Nu nog wat lezen en morgen is het weer eens donderdag.

3 juni 1943

De dag is weerom kalm verlopen. Toen we ons 'vaardig' (*fertig: klaar*) maakten om huiswaarts te keren, was mijn kameraad in een onenig gesprek gewikkeld over de oorzaak van de oorlog in België. De Duitser Herbert, waarmee hij te doen had, hield koppig vol dat er al Engelsen op de 10e mei in België verbleven. Mijn kameraad was even beslist van het tegenovergestelde en toen we vertrokken was er nog geen toegevendheid langs de ene of de andere zijde te bespeuren. Na het eten ben ik om mijn rantsoen tabak, pardon sigaren geweest, want tabak of sigaretten waren niet te vinden.

Gisteravond heb ik het boek "Levet Scone" van de uitgave 1943 van het Davidsfonds uitgelezen. Dit boek is er een vol waarheid en levensschoonheid die verlangd wordt van ons Vlaanderen. Mocht het waarheid en echt worden wat men erin verlangt en vooropstelt!

Niet alleen voor Vlaanderen, maar voor gans de wereld. Wat zou ze schoon en duurzaam zijn, de vrede, mocht die er door terugkeren. God geve dat dit alles eens werkelijkheid wordt.

De lezing van mijn laatste bladzijde werd gestoord door een "Tommy" die in het vizier van het luchtdoelgeschut gekomen was. Van half negen tot tien uur heeft hij die mannen hier bij hun oefeningen geholpen en is dan ongehinderd naar zijn heimat terug gekeerd.

Vrijdag 4 juni

De dag verloopt in eentonigheid. Zelfde werklust en tempo als gisteren. Na het eten ga ik mijn brood halen, drie kilo en 50 gram en 125 gram marmelade. Eiers hadden ze voor het ogenblik niet voorhanden. Nu nog wat kno-

Het type koeltoren waaraan Gerard heeft gewerkt.
De wand was uit hout en versterkt met dwarse metalen staven.
Het binnenwerk bestond uit latwerk waarop het water
uit de stoomturbines uiteenspatte en zo afkoelde.

pen aan mijn overall¹¹ naaien en dan nog wat lezen en we zullen er weer mogen onderkruipen in de blijde hoop van morgen maar 8 uur te moeten kloppen en zondag vrij te zijn.

Zaterdag 5 juni

Als onze baas dit te weten komt, wat we op dagen als deze verrichten, krijgen we heel zeker op hetzelfde moment onze retourcoupon naar huis. Met ons vijf man hebben we gewedijverd in het om ter minst doen. We hebben ons barak wat opgekuist en wat stoofhout gemaakt. In de voormiddag heb ik twee hamers van een steel voorzien en in de namiddag de wacht gestaan. Om kwart voor twee zijn we naar 't bad gegaan en toen we terugkwamen, stond alles, 't is te zeggen de handwagen met het stoofhout, reisvaardig. Toen we gegeten hadden, zijn wij naar een emmer gaan zoeken. 't Heeft niet te lang geduurd voor we er een hadden aangeslagen. Terwijl mijn maat om zijn rantsoen en de overschot van het mijne ging, heb ik onze was gekookt. Terwijl ik daaraan bezig was ben ik het boek 'Het Slijk der Aarde' n° 6 van de Sterreks, van de hand van Jaak Boonen begonnen. Dan ons eigen eens duchtig 'gefroten'¹² en rasch¹³ was ook dit karweitje van de baan. Nadat we ons eigen een beetje in orde hadden gebracht hebben wij ons een goede tas (ersatz-)koffie gemaakt.

Toen ik naar de keuken ging was er geen koffie. Ik had er nog een pakje staan van mijn rantsoen die eerste week, en we maakten er zelf wat. Een lepel en half van de 'ersatz'¹⁴ in mijn keteltje gedaan, wat water erop, een 5-tal minuten op het vuur gezet totdat het goed kookte en hij was klaar. 't Is goede geweest zulle, want 't was met zuivere gerst en met wat beetci-chorei.

---

¹¹ Werkkledij: jas of kiel die men over zijn andere klederen aantrekt. (E.W.)

¹² Frottieren: afwrijven. (E.W.)

¹³ Rasch: vlug, snel. Het is opvallend dat Gerard zich op korte tijd heel wat Duitse woorden heeft eigen gemaakt. We nemen ze in de tekst op, omdat wij menen dat ze de authenticiteit ten goede komt. (E.W.)

¹⁴ Is een woord dat ook in onze taal is opgenomen en staat voor alle producten die op een kunstmatige manier worden nagemaakt. Door omstandigheden - gebrek aan eigen grondstoffen - waren de Duitsers meesters geworden in het maken van ersatzproducten. (E.W.)

De Evangelische Kirche in Unterröblingen anno 1943

Evangelische Kirche St.-Nicolai in Unterröblingen anno 2002

Toen ik gedaan had met mijn eten, kwam een makker van mijn kamer, Karl, zo heet hij, thuis. Een duts van een vent, hij kan lezen noch schrijven en als hij eens zijn rantsoen heeft, zou hij het soms op twee dagen opeten. Nu vroeg ik aan Karl als er in Oberröblingen een katholieke kerk was en hij antwoordde mij van ja. Hier in Unterröblingen is er ook een, maar 't is een Evangelische.

Karl en zijn makker, die boven hem slaapt, zijn katholiek, deze die onder mij slaapt is een Evangelist. Hier gaan de mensen niet ter kerke, zes of zeven man horen de mis. Karl durft ook niet gaan uit menselijk opzicht. De zondag, vertelde hij mij, wordt er gearbeid. Dat heb ik overigens reeds ondervonden. Voor de oorlog was dat ook zo. Toen ik hem dan vroeg waarom het dan zondag is, gaf hij mij een juist antwoord: Heilig de dag des Heren. Na hem een staaltje te hebben gegeven hoe het er op zondag in België aan toe gaat, besloot ik met Karl: ge zijt katholiek of ge zijt het niet en alle keren dat ik de gelegenheid zal krijgen 's zondags mis te horen, dan zal ik het niet laten voorbijgaan.

Na dan nog wat gelezen te hebben haalde ik mijn halfdroge was binnen en kroop ik er onder.

Zondag 6 juni

Deze dag is de eerste vrije.

Deze morgen wipte ik er om zes uur uit. Mij kleden, wassen en eten en om half zeven was ik gereed. Nog wat rondlopen en om zeven uur zet ik aan naar Oberröblingen. Aan de kerk hangt uitgeplakt: 9 Uhr Gottesdienst. Ik keer terug naar het Ledigenheim¹⁵ langs een weg die ik voor de eerste maal betreed. Halfweg ligt de zwemkom, een put van zowat 500 m² groot. Het begint te regenen en ik verhaast dan ook mijn stap. Nog wat lezen en dan mijn makker eens polsen als hij niet meegaat naar de H. Mis.

Toen ik in de kerk stapte, dacht ik zo, ja 't zal nog wat zijn. Eerst een portaal, een mat op de vloer en twee standers met een bus. Een deur met in 't lood gezette ruitjes geeft toegang tot de kerkruimte. Een altaar waarop vier kandelaars, een kruis, een vaas met bloemen.

---

¹⁵ Ledigenheim: verblijfplaats voor de tewerkgestelde vrijgezellen. (E.W.)

Evangelische Kirche St.-Nicolai in Unterröblingen. Binnenzicht.
Let erop dat de details die Gerard geeft over banken, doksaal en
de in lood gezette ruitjes van de toegangsdeur nog aanwezig zijn anno 2002.

Volgende tekst, een blz. uit het oorspronkelijk dagboek is doorstreept met een schuine streep. (E.W.)

De priester leest uit een boek met het gelaat naar het volk¹⁶. Als zijn kapittel gedaan is, zegt hij Amen en de zangers zingen en dat gebeurt zo een keer of drie. Daarna bestijgt hij de preekstoel. Na een preek van een halfuurtje leest hij weerom een kapittel, legt zijn boek neer, strekt de handen voor zich uit, roept de zegen van God en eindigt met een kruis. De Mis, als ik het een mis noemen mag, is geëindigd. Ik ga buiten met het andere volk en ga eens zien naar de statie als ik bij geen kameraad of zo zou geraken. Allen liggen te ver af en 't zal moeilijk gaan. Ik vertrek terug naar huis en 't is half twaalf als ik aankom. Om twaalf uur ga ik om mijn eten en ik ontvang het eerste nieuws.'t Komt van mijn kozijn Gérard. Twee postkaarten. Op de ene vraagt hij naar Espenheim (*ten z. van Leipzig*) te gaan en op het tweede vraagt hij niet naar daar te gaan, maar wel naar Leipzig te komen. 't Is nu te laat om te vertrekken en 't kan ook niet zijn, want 't zou kunnen gebeuren dat ik niet meer terug geraak.

Deze middag is er waarschijnlijk een rede geweest van Adolf. Was me dat een lawaai. Hij was er weer in en de supporters ook.

Het boek 'Het Slijk der Aarde' is nu ook reeds uitgelezen en ik denk nog eens te gaan wandelen. 't Is nu voor het moment 25 minuten over 1 uur. 'k Ga mijn boekske sluiten en eens gaan zien bij mijn maat.

Zondagavond zeven uur

We zijn terug van onze uitstap die schoon is geweest maar nat. We vertrokken langs een aardeweg de bergen in. Na 10 minuten liepen we door uitgestrekte boomgaarden kerselaars beladen met een bekoorlijke schone vracht. Overall was men bezig met oogsten. Na zowat driekwart uur gaan, waren we de berg over en zagen we voor ons een schoon landelijk dorpje aan een meer gelegen, Seeburg.

We gingen de oevers een eind af in beide richtingen. Langs de ene zijde waren het allemaal luthuisjes die de toegang beletten tot het strand. Langs de andere zijde, waar de afgespannen lusttuintjes ophielden, liep de baan erlangs, zowat 500 meter lengte. Daarna had je een burcht en de toegang

---

¹⁶ Met verwondering noteert Gerard dat, want hij was gewoon dat de priester met de rug naar het volk was gekeerd, wat toen de gewoonte was in een katholieke kerk. (E.W.)

Teilansicht des Strandes und Blick auf die Burg

Seeburg am See (oud)

Seeburg am See anno 2002

was verder afgesloten.

Ik zegde 't was een schoon dorpje. 't Was oprecht schoon vanop de bergen bezien, maar van nabij bekeken was alle aantrekkelijkheid er af. Daarbij vergeleken zitten we toch nog in een paradijs. Met ons kamertje van vier, verder een goed bed, een kast, centraal verwarmd, een waszaal en een hygiënische W.C.

Toen we daar een goed uur waren, begon het te donderen. We zakten af naar huis. In de boomgaarden gekomen, gingen we vragen als ze geen kersen verkochten. Als enig antwoord kregen we: dat wordt zwaar gestraft, alles moet afgeleverd worden en we konden gaan. Geen vijf minuten later stonden alle hemelsluizen open. We zetten er wat spoed achter, maar we konden het niet meer ontlopen. Wat geschild onder een brugje tot de meeste stukken er af waren en dan maar voort. Je moest oppassen of je zou er rap gelegen hebben. Zo geraakten we toch thuis. Met ons schoenen af en ons broek uit te wassen waren we er weer eens van af.

In alle geval, 'k heb geen spijt van onze uitstap. Dat water in onze kleren zal wel verdampen en 't schoon dat ge gehad hebt, is beter dan dat waar je nog moet op wachten. Mijn dagboekje is nu nog eens enkele regels vergroot en als ik nu nog eens wat lees, zal het wederom rap slaaptijd worden.

Maandag 7 juni 1943

Ik kom er fris uit en we zetten ons allen ook naarstig aan 't werk.

In de voormiddag komt men onze loonkaart ophalen om onze bijkaart te kunnen krijgen. De uren gaan snel voorbij en 't is taptoe voor we het vermoeden. Thuis krijgen we onze levensmiddelenkaart in de keuken en onze bijkaart van een kameraad. We gaan nog eens zien als er nog geen eieren zijn, maar we komen terug zoals we gegaan zijn. Daarna verzet ik een knop aan mijn vest en maak mij een koffiezak. In elk geval een stieltje waarbij we nog veel te leren hebben.

'k Heb daar juist een aspirine gepakt omdat ik een verroeste keel heb, die me zeer 'ambetteert'.

Nu nog een hoofdstukje lezen en 'k ga er dan maar onderkruipen.

Dinsdag 8 juni

Ik sta op met een zwaar hoofd en een zieke keel. 'k Eet eens goed en ga werken. 't Betert met de tijd en half de voormiddag is het reeds gedaan. Het werk verliep normaal, niet te snel, niet te traag. In de voormiddag kregen we bezoek van de directeur. Naar ik denk, want 'k heb hem niet bezig gehoord, was hij nogal content.

In de kantine van het fabriek zijn we ingeschreven voor het middageten met 20 gr margarine en 100 gram van ons toeslagkaart en met 1,2 RM hebben we zes dagen eten.

Deze avond zou er een onweer willen losbreken hebben boven ons hoofd, maar de wind hielp er ons van af toen het wat geweldig wilde worden. Verder is er geen meldenswaardig nieuws aan ons front.

Woensdag 9 juni

Niettegenstaande het minder goede weer, werd er goed doorgewerkt en na de middag kregen we dan ook ons peil voor vandaag en ook voor gans de week, want de helft van de toren is hersteld. Deze voormiddag hebben we de eerste maal in de kantine ons middageten gebruikt en we mogen ons beloven hoor, heel wat beter dan in 't Lager voor 20 pfenning kan men nergens zulk eten bekommen. 't Waren noedels en ze hebben fijn gesmaakt.

'k Heb mij een plank meegebracht die als boord moet dienen in mijn kas. Ze hebben er daar genoeg en hoe meer we ervan wegslepen hoe rapper de oorlog gedaan zal zijn.

Ja, de eerste brief uit België is aangekomen. Niet voor mij zulle, maar voor mijn maat. 't Zal nu wel niet lang meer duren of ik zal er ook een krijgen, denk ik.

Morgen is het raadseldag, want ge moet weten we gaan de eerste keer onze pree krijgen. We zijn dan ook heel benieuwd en verlangend ernaar. Zo hebben we weeral een schone hoop om mee naar bed te gaan.

Donderdag 10 juni

't Is voorbij, we hebben ze vast. De kluiten voor zeven dagen zweten zijn binnen.

Ik heb er 51,77 RM opgestreken. In feite was het 56,77 RM, maar als ge

5 RM voorschot krijgt, moet ge dat toch ook mee tellen.¹⁷

't Eerste wat er af ging was mijn onderhoud voor 3 weken t.t.z. middageten en verzorging (*Versorgung: voedsel*). Dat bedraagt 14,40 RM. Daarna ging ik om mijn rantsoen en dat was 1,88 RM. Zodus heb ik nu nog 35,49 RM dat ik overhoud. Als dat zo blijft en als ik voortdoe met dat eten hier - en voor het moment heb ik er genoeg mee - dan zal dat nog kunnen zijn, geloof ik.

Och waar ik nu mee bezig ben, we moeten niet vooruit lopen. Terwijl het goed is, moogt ge niet verder denken, want dat is niet goed voor de gezondheid, zeggen ze.

'k Zit nu toch juist met een grote valing en mijn neus lijkt op een kleine waterval. 't Is te hopen dat het overgaat lijk het gekomen is. 't Zou mij in elk geval niet spijten was ik ze morgen ergens verloren.

De dag is ook eens goed geweest en 't zullen er naar alle waarschijnlijkheid nog slechtere komen. 't Is precies hier niet alle dagen kermis, maar toch schijnt de zon vandaag.

Vrijdag 11 juni

We hebben ons zo een beetje aangenaam bezig gehouden zoals men zegt. Ik voor mijn part, heb een kastje gemaakt om het alaaam in te bergen. Veel werk is er niet meer aan, maar gedaan is het ook niet. Deze namiddag ging het niet te goed, ook de valing kwam teveel in mijn hoofd hameren.

---

¹⁷ Het omzetten van RM en de waarde bepalen in onze huidige munt is niet eenvoudig zegt ons dhr. Jan Smets, directeur Nationale Bank van België: er zijn heel wat moeilijkheden van technische en interpretatieve aard.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog en dus vóór 1943 zijn er geen officiële wisselkoersnoteringen beschikbaar voor de Duitse Rijksmark (RM)/Belgische frank (BEF). De gemiddelde wisselkoerswaarde van 1 RM over de periode 1 januari 1940-9 mei 1940 bedroeg 11,9005 BEF

De waarde van 11,9005 BF in 1940 kan bv. via de ontwikkeling van de index van de kleinhandelsprijzen worden doorgetrokken naar het heden. Die index voor België (april 1914 =100) stond in 1940 op 867 en in 2001 op 17809. Volgens die indicatieve berekeningswijze zou een bedrag van 11,9005 in 1940 overeenstemmen met een waarde van 244,4 BEF in 2001.

In elk geval Gerard spreekt van een behoorlijk loon op het niveau van hetgeen hij in België kon verdienen.

We hebben hier vandaag nog eens een schoon staaltje gehad hoe het er zo voor staat in het paradijs van de werkman. Dinsdag zijn hier weer 4 Belgen aangekomen, Westvlaanders. Een ervan vertelde dat hij deze morgen 50 gram tabak had verkocht en dat hij er 7 RM voor gekregen heeft. Een ander Duitser die daar bij stond en ons bezig hoorde van tabak spreken, vroeg als er niemand was die tabak kon verkopen of verwisselen en hij presenteerde tien kg aardappelen voor 50 gr tabak. Wat toch nog niet veel was in vergelijking met die 7 mark. Voor een sigaret lopen ze hun poten van onder 't lijf.

Ja, geld is er genoeg maar er wat voor krijgen dat is heel iets anders.

Mijn eenzaamheid, waarin ik voor het ogenblik op mijn kamertje zit met mijn onnozel dagboekje, (ach wat heb ik eraan dat bij te houden...) wordt opgevrolijkt door lustige muziek die twee kamers verder uit een radio galmt. Ja, die muziek brengt me ook in een bijzondere stemming. Mijn gedachten gaan naar België, naar de heimat, naar vaders huis waar het zo goed was, waar ikzelf muziek kon maken. Mijn heimat en een ander huis nog waar een meisje vertoeft dat voor mij een bijzondere betekenis heeft, komen steeds in mijn gedachten weder. Hoe goed, hoe vredig en hoe rustig was het daar, zo stil de uren door te brengen gevuld van ongekend genot en zielevreugd. Waarom moest ik vandaar worden weggerukt. Waarom mocht dat schone niet blijven?

Neen, geluk blijft niet aanhouden, dat moest je toch weten. Waarom moet je daar uw hoofd mee pijnigen? Pijnigen is het toch niet, want 't doet zo'n deugd te kunnen denken aan iemand in België die u ook niet zal vergeten. Eens komt men toch terug bij hen die men bemint. God is toch niet zo wreed. Zijn kinderen laat hij niet verloren gaan. Hij bewaart hen en brengt ze weer tezaam als zij de beproeving maar weten te dragen met een hart dat niet klaagt, maar strijdt en vreugdevol zijn lasten aanvaardt. Ik ook, ik kom eens terug bij hen die ik lief heb, bij haar die ik mijn tweede ik zou willen noemen.

God geef me dat mijn hoop erop en mijn betrouwen erin sterk blijven. Eens zal het weer schoon en vredig zijn waar ik nu afwezig ben.

Zaterdag 12 juni

Gewoon werk. Om half twaalf is onze goede chef vertrokken naar een ander werk in Stettin (*ligt in Polen*). Barakken bijzetten is zijn nieuwe arbeid. Aan zijn vertrek hebben we, niettegenstaande het ons spijt dat we hem kwijt

zijn, een schone grap beleefd. Ik hielp hem zijn zware kist met zijn alaaam naar een treintje dragen van het werk.

We waren wat op 't laatst en de mannen van de machine zetten ons aan tot spoed. Zo versnelden wij de pas en liepen opeens op een hindernis. We stonden voor een steile afhelling van iets van 1,50 m diep. We liepen naar beneden waar we in een gracht, die schijnbaar een zandgoot was, terecht kwamen. Tot over de knieën schoten we erin. Rap waren we er precies toch uit en met ons schoenen af te kuisen en ons werkkostuum uit te wassen was alles spoedig vergeten.

Na het werk, waar we fris van thuiskwamen, want we hadden ook naar 't bad geweest, hebben we onze eerste keer 'kartoffels' gekookt. Alles verliep goed. Daarna heb ik de mijne eens laten bruinen in wat smout op mijn aluminium teljoor, want ik had geen pan bij. Nog rapper waren ze ook opgegeten. Daarna nog eens een wasje geslagen: een onderlijfje dat als hemd heeft dienst gedaan, een handdoek en een zakdoek.

Ja, de dag is goed geweest. Eens goede aardappelen gegeten en een schone was gedaan. We kunnen morgen en maandag eens op ons renten leven.

Zondag 13 juni Sinksen

Een beetje laat opstaan, ons wassen, eten en in ons zondagstenuie kruipen en 't was reeds tien uur.

We gingen dan met vier man naar Oberröblingen naar een café waar je ook aan koeken kon geraken. Enkele pintjes bier gedronken en een beetje biljart gespeeld en 't was kwart over twaalf toen we huiswaarts keerden. Om ons eten gaan en binnenspelen, was daar ons eerste werk. 't Was maar flauw voor Sinksen, 't was nog zo goed niet als de andere zondagen.

Na het eten keerden we terug naar Oberröblingen en gingen we een ijscrème eten en een portie koeken verorberen. Als deze een beetje gezonken waren en nog eens goed gedoopt, trokken we naar de statie en 'vaarden af' (*abfahren: vertrekken*) naar Halle. Halle is wel schoon, maar we hebben er niet veel plezier beleefd. Alle variétés, cinema's of theaters waren uitverkocht. We hebben dan een uurtje of twee in het Gildenhuis St.-Nikolaas gezeten waar een orkest zijn beste strijkjes uithaalde. Op de duur verveelde het daar ook en wandelden we op ons gemak naar de statie terug.

In de wachtzaal verorberden we allen twee porties mosselen met wat aardappelen. In alle geval, deze hebben toch goed gemaakt. Toen we in Oberröblingen terug waren sprongen we nog eens binnen bij "Osterloh" en

Op de hoek van de Seestrasse en de Bahnhofstrasse in Oberröblingen stond “Osterloh” (1943)) een ‘Gasttätte’ die nu “Zum See” heet en waar Gerard en zijn vrienden af en toe eens een pintje gingen drinken.

DE VLAAMSCHE POST
 NIEUWSBLAD VOOR DE VLAMINGEN IN DUITSCHLAND

Abonnementen op „De Vlaamse Post” worden aangenomen op alle post-locaties van het Duitse RDB.

4de Jaargang Dinsdag, 5 November 1944 N°. 40
 Inhoud en abonneerders der „VLAAMSCHE POST, SLACHTER L.V., Telefoon 4799.
 Verschijnt tweemaal per week. LITTEER VERKRIJGBAAR IN WINKEL

Abonnementenprijs per 3 maanden 300 RM ± 80 plaatselijk post bij verzending langs de post

Vrede binnen veertien Dagen? | Is het Engelsche Volk oorlogsmoe?

't was zo maar eventjes half twaalf toen we na verscheidene potjes omgekeerd te hebben, huiswaarts keerden.

Deze zondag of liever Sinksendag had veel beter kunnen zijn. We zijn niet naar de Mis geweest. We hebben de Katholieke kerk niet kunnen vinden in Oberröblingen en daardoor is de Hoogdag zonder H.Mis voorbijgegaan. De uitstap naar Halle heeft heel wat geld gekost en had niets van vermaak om het lijf. 't Is voor mij en mijn maat een echte tegenvaller geworden.

Maandagavond 2^e Sinksen

Ja, de twee dagen van 't schoon leven zijn ver uitgeleefd.

Deze voormiddag heb ik mij een beetje stil gehouden. Na het middageten vijf brieven geschreven naar het heimatland en tegen de avond eens Belgische 'friko' (*dialect voor eten*) gemaakt, wat macaroni met een beetje suiker erin goed laten gaar koken en 't was prima uitgevallen hoor. Daarna kwam de Duitser die boven mij slaapt thuis en had voor mij nog een lekker stukje koek meegebracht. Na al dit goede eten heb ik eens een grondige afwas gedaan met heet water en daarna nog wat gekeuvelde en wat uitleg gegeven over onze levenswijze in onze heimat en zo is de dag in een betere stemming verlopen dan die van gisteren.

Donderdagavond 17 juni

Eindelijk krijg ik weerom eens goesting om voort te doen. De dagen die zopas verlopen zijn, dinsdag, woensdag en ook deze donderdag zijn er geweest van een beetje meer werken, maar van veel meer vreugde. Nu we een andere chef hebben op 't werk, een die een beetje rapper wil opschieten, kwestie van goed te staan bij Meneer de Directeur, snap je, gaat het er nogal aan toe hoor. Nu we kunnen dat ventje niet zo goed lijden als Herman en daarom nemen we elke gelegenheid te baat om hem in doekjes te doen en of we er smaak aan hebben. We hebben die dagen reeds meer gelachen dan de veertien vorige en we vagen er nu wat meer ons botten aan. Hoe meer je moet verrichten, hoe meer je eraan kunt vagen. Iedere gelegenheid wordt dan ook flink te baat genomen.

Toen ik deze avond van mijn werk thuis kwam, had ik ook mijn eerste brief uit België.

Eentje van thuis met veel groeten van familie, kennissen, ja van 't klooster tot aan de molen groette men mij.

Weeral werk aan de winkel en eens terug schrijven zal niet lang mogen uitgesteld worden. Maar vandaag zal het toch niet meer zijn, 'k heb veel goesting naar mijn bed en na vandaag komt morgen. Haast en spoed is zelden goed, zegt 't spreekwoord en misschien is er morgen wel meer te vertellen dan nu.

Vrijdag 18 juni

Nu de leute komt nog maar aan, geloof ik. Heden hebben we onze chef eens in het ootje genomen. Gans de voormiddag hebben we op ons renten geleefd. De namiddag zette in met hetzelfde tempo. Toen opeens komt hij aandraven met een sigaar. Is dat 'arbeiten', kan dat niet rapper gaan en hij gaat ons een staaltje zetten. 't Ongeluk wilde nu, dat we op hetzelfde ogenblik in vorm kwamen en hij kon het tempo maar 10 minuten volhouden. "Ja, zo is dat goed", zei hij, waarna de kerel vertrok om zich niet meer te laten zien of horen. Daarna hebben we natuurlijk ook de riem afgelegd en eens goed van de zware tien minuten uitgerust.

Na het werk zijn we uit winkelen geweest. Zes sigaretten en 52,5 gr smout. Met 71 pfenning waren wij er vanaf. Ja, de dag is nog eens goed geweest.

Zondagavond 20 juni

Gisteren is het een mooie dag geweest, niet op het gebied van het weder, maar wel van de arbeid. Deze was niet zwaar en om twee uur gingen we al naar het stortbad en trokken daarna als fris man naar huis. Daar gekomen aten we ons rantsoentje uit en togen aan de arbeid. Eerst werd onze was klaar gemaakt om te koken. Terwijl deze dan op het vuur stond jasten we patatten¹⁸ en een goede drie kwartier daarna was de was en het eten gekookt. Daarna de zaken uitgewassen, goed gespoeld en uitgewrongen zodat het kon drogen. Toen we daarmee klaar waren, warmden we onze 'kartoffels' nog eens op, ik deed er nog wat vlees bij uit een doos en we hadden weeral eten. Na de schotelwas, barbier gespeeld voor ons eigen gezicht en de dag was ver genoeg gelopen om onder de dekens te kruipen.

Heden zondag was de arbeid nog beter, twee balken vervangen en we hadden ons peil.

---

¹⁸ Patatten jassen: Znl. voor schillen van aardappelen. (E.W.)

Om vijf uur waren we reeds in uitgangstenue en we vertrokken naar Oberröblingen. Daar hebben we voor één mark twee koeken, een tas koffie en een goed glas bier gehad. Van de terugtocht werd een schoon wandelinetje gemaakt en om half acht waren we in onze ‘ausländische’ (*buitenlandse*) heimat terug.

Vandaag heb ik mijn tweede brief van huis ontvangen waarin te lezen is dat het nieuws in België niet veel inhoudt.

Voor de vierde zondag dat wij hier verblijven, maak ik ook nog eens mijn dagwerk af op dit bladje papier en ‘t bed zal straks de moeiheid mogen overnemen.

Maandag 21 juni

Vandaag hebben we weer eens op zijn Belgisch gearbeid. Rond vier uur werden we gestoord door het eerste luchtalarm overdag. Dat hield zowat een kwartuur aan, zonder dat er een spoor van vliegers te bespeuren was. Daareven heb ik met een Duitser uit de hierneven liggende kamer commerce gedaan. Aardappelen in ruil voor tabak. Zo hebben we weeral wat buiten rantsoen.

Deze voormiddag hebben we als ‘Früstück’ (*Frühstück: ontbijt*) goede, ja heel goede melkpap, geen waterpap zulle, gehad. Ik heb er dan ook goed mijn best aan gedaan en twee rantsoenen naar binnen gewerkt. Moest het alle dagen zo goed zijn, we zouden mogen boffen.

Dinsdag 22 juni

Het werk dat we afgelegd hebben is redelijk te noemen. We hebben na het ‘Frühstück’ een bad genomen terwijl we werkten. Daarna gingen we naar ‘t stortbad en vandaar naar de ketelzaal om ons te drogen te zetten bij een hitte van 50 graden. Na het werk ben ik gaan winkelen, misschien voor de laatste maal met een levensmiddelenkaart want de roep gaat dat we toekomstige week volledige lagerverpleging (*Lagerverpflegung: maaltijden in het kamp*) hebben. Nog eens een verordering van de nieuwste orde. Wonder wat het zal zijn, beter of niet.

Gisteravond heb ik het bezoek gehad van een bastaard Vlaming - Mr Peppe - die met ons meegekomen is, maar bij ons niet veel aantrok vindt. ‘t Ventje kwam spreken over onze belangen. In het Arbeitsfront worden inlichtingen voor de Vlamingen verschaft en de belangen van de arbeiders verdedigd.

Omdat hij nu inlichtingen bekomen had, vroegen ze hem nu een wederdienst: propaganda maken en voor DeVlag leden werven. Daarom kwam hij ons bezoeken. Hij kon het goed zeggen en hij gaf ons ook een inschrijvingsformulier voor de DeVlag. Voor het ogenblik ligt het in mijn kas en 't zal er waarschijnlijk weer uitkomen als ik eens W.C.papier nodig heb.

De Vlag is de afkorting van Deutsch-Vlämische Arbeitsgemeinschaft, een in 1936 door Vlaamse en Duitse universitaire studentenmiddens opgerichte culturele organisatie met als doel het bevorderen van de Vlaams-Duitse culturele en wetenschappelijke betrekkingen door middel o.a. van voordrachten, cultuurdagen, uitwisselingen en reizen.

DeVlag stond onder leiding van Jef van de Wiele en Rolf Wilkening. Ze gaven ook een gelijknamig tijdschrift uit.

Bij het uitbreken van de Duits-Poolse oorlog (1939) en de inval van de Duitse troepen in België (20 mei 1940) werden de activiteiten van DeVlag opgeschort maar in juni 1940 weer hernomen. Stilaan kwam de vereniging in het politieke vaarwater terecht en ging ze op in de SS-structuren. Daardoor kreeg ze meer steun van de Duitse politieke leiders. Ideologisch richtte DeVlag zich meer en meer op het Nationaal-Socialisme. Haar leden beloofden onvoorwaardelijke trouw aan het Nationaal-Socialisme, het Rijk en de Führer. Onder haar leden rekruteerde ze soldaten voor de Waffen-SS, ze voerde anti-Joodse campagnes en stuurde aan op de annexatie van Vlaanderen bij het Derde Rijk. DeVlag kreeg ook alle mogelijkheden om propaganda te voeren bij de arbeiders in Duitsland.

De grote invloed en steun die DeVlag kreeg, bracht haar in conflict met het Vlaamsch-Nationaal-Verbond (V.N.V.) van Hendrik Elias die zijn leden verbood nog lid te zijn van DeVlag.

In september 1944, wanneer de nederlaag van Nazi-Duitsland zich duidelijker aftekende, weken de leiders van DeVlag en vele van hun aanhangers naar Duitsland uit en richtten er de Vlaamsche Landsleiding op, waar ze mede ten onder gingen met het ineerstortende Duitsland. Na de bevrijding werden de leden van DeVlag wegens politieke collaboratie gerechtelijk vervolgd en veroordeeld.

Donderdag 24 juni

Gisteren zijn we na de arbeid, die normaal verliep, bij de barbier geweest en hebben we onze haarbos laten kappen. Met 50 pfenning waren wij er van af. Daarna werd nog een gezellig uurtje doorgebracht en 't bed ontving ons dan weerom eens voor een nacht.

Vandaag is het werk normaal verlopen. We mogen niet te snel zijn, want anders hebben we toekomende week geen hout meer te verwerken.

Toen ik thuiskwam lag er een brief uit Merendree op mij te wachten. Mijn gewezen clubsecretaris van Jong maar Moedig¹⁹ en vriend Daniel Cocquyt²⁰ had er mij mede verrast.

Naar eruit op te maken was, is het in mijn heimatdorpje nog redelijk kalm. Alleen de Tommies brengen soms wat ratelmuziek en deze keer zijn er jammer genoeg twee slachtoffers te betreuren.

Vrijdag 25 juni 1943

Langzaam jongens, want we zitten bijna zonder hout dat past. Daarmee werd de dag aangezet en voleind. Toen we voorbij de bureau kwamen, sprongen we nog eens binnen en voor mijn part kwam ik er met 75 RM buiten. De dag was nog eens goed.

Een paar stappen verder werd ook akkoord gemaakt met een werkmán en ik wisselde mijn pakje tabak voor 2,5 kg brood. Daarmee kan ik nog eens goed eten en een beetje overhouden. Toen ik thuis kwam, lag er daar nog een brief van thuis op mij te wachten en 39 sigaretten die een makker meegebracht had. Ja, moest het alle dagen zo zijn, wij zouden er wel op veranderen.

Zaterdag 26 juni

We zijn ten einde, het is voorbij, na overvloed komt armoe.

Bij ons is het ook zo. Ons hout is zover verwerkt dat wij er morgen moeten krijgen of ze zullen ons congé moeten geven.

Na ons uurtjes hebben we nog eens gekookt. Aardappelen voor 's morgens

---

¹⁹ Voetbalploeg uit Merendree. (E.W.)

²⁰ Later schoonbroer. (E.W.)

met twee eiers, die we gebakken hebben. Daarna patates frites die we binnen gespeeld hebben, terwijl ze nog hun goede smaak hadden.

Ja, 't is een smulpertij geweest. Om half vier eten uit de kantine (ons dagelijks brood) daarna de frites en dan nog eens een schotel eten uit de kantine die we gekregen hadden van de overschot. Moest het alle dagen zo zijn, we zouden na een maand niet meer kunnen werken van dikte.

De brieven komen goed aan, vanmiddag kreeg ik er weer eentje van thuis, waarin ze me deden watertanden van de kersen. Anders laten ze het ook aan hun hart niet komen en ze hebben gelijk ook. 'k Mag mij ook aan een halve kilo tabak en een halve kilo 'spekken'²¹ verwachten, want ze zijn mij beloofd. Daarmee heb ik weer een goed gevulde dag gehad en eentje dat veel deugd heeft gedaan aan 't lichaam en 't gemoed.

Zondag 27 juni

Vanmorgen een beetje gearbeid en na de arbeid vier brieven geschreven en dat is alles wat ik voor mijn zondag heb gedaan.

Dinsdagavond

Gisteren is 't werk goed van stapel gelopen. Toen ik na de arbeid bezig was te eten, kwam mijn makker nieuws brengen. Uit een brief die hij ontvangen had van thuis kon hij opmaken dat het luchtruim boven België steeds gevuld is met Engelse en Amerikaanse vliegers. Het vliegveld van Maldegem is vernietigd. Verscheidene Duitse vliegtuigen zijn naar beneden gehaald. Een Amerikaans zesmotorig vliegtuig heeft ook de heldendood gevonden.

Heden kreeg ik na het werk, dat evenals gisteren vlot verliep, een brief van mijn kozijn uit Michelwiltz (?). Ook deze bracht nieuws over de oorlog. Het westen van Duitsland is in een ware puinhoop herschapen door de aanhoudende bombardementen, schrijft hij. Italië is ook een mikpunt op militair gebied voor de tegenpartij geworden.

De oorlog is naar alle waarschijnlijkheid voor goed begonnen.

De volledig lagerverzorging heeft niet veel goeds bijgebracht. 't Eerste dat we te horen kregen, was dat wij er geen middageten meer konden krijgen op 't fabriek, omdat we onze zegels niet in handen krijgen. Daarop heb ik

---

²¹ Dialect voor snoep. (E.W.)

nochtans al iets gevonden. Ik wissel 100 gr vlees en 20 gr margarine uit voor zegels met een Duitser die op mijn kamer slaapt en zo ben ik vandaag wederom aan zes eetmarken (*Essmarke: eetbon*) geraakt.

De Italianen hebben er iets anders op gevonden. Zondag en maandag hebben ze gestaakt. Hedenmorgen hebben ze het werk weer aangevangen en naar het schijnt krijgen ze hun marken terug. Een grote ontevredenheid heerst onder de jongens die geen middagbrood meer kunnen bekomen. Het is ook niet rechtvaardig dat ze ons dat trachten te onthouden.

't Is maar alleen dat ze niet willen, want als wij die zegels krijgen of niet dat is voor hen hetzelfde. Dit alles spruit voort uit de onwil van de bediende en daardoor is er onder de buitenlanders een grote ontevredenheid ontstaan die dreigt te ontaarden.

Donderdag 1 juli 1943

Gisteren moesten we na "de Frühstück" naar de 'polizei' om ons aan te melden. Toen we daar zowat om 11 uur aankwamen, waren ze niet te spreken. Toen we de reden van ons bezoek kenbaar hadden gemaakt, luidde het antwoord: 'nichts zu machen, komm um drei Uhr zurück'.

We zaten er niet veel mee in en ik en mijn maat trokken naar de statie en reden met de trein van kwart voor twaalf naar Eisleben met het gedacht het een en het ander te kunnen kopen. Veel hebben we niet meegebracht. Een boterpot was alles wat we kunnen krijgen hebben. De mijne kost één mark en is het ook waard. We zijn ook in een muziekwinkel binnen geweest en niets kunnen krijgen, alhoewel het er voor onze neus lag. Het grootste gedeelte van de winkels was gesloten of was het van: "Nur für Whermacht" (*Wehrmacht: leger*). In een ander stond het voor 't vitrine, maar 't moest er blijven staan om de etalage niet te schenden en zo kwamen wij met blauwe schenen van ons reis terug. We waren er dan ook rap weg en om vier uur waren we in Unterröblingen terug en gingen we direct naar de 'polizei'. Na nog wat bijgeschoven te hebben, was het ook onze toer. We kregen daar een nummer waarmee we ons mochten laten fotograferen. Acht stuks hadden ze er nodig om ons papieren in orde te brengen. Geen klein bier hé. Alstubelief en met 1,60 RM waren wij er vanaf. Langs de terugweg sprongen we een winkel binnen en toen we buiten kwamen, hadden wij voor één mark erwten mee: 2,5 kgr. Thuisgekomen werden ze 'uitgedaan'²².

---

²² Erwten uit de schil doen. (E.W.)

Voor de rest van de dag wisten we niet goed meer wat aangepakt en zijn dan maar begonnen ons barak eens uit te kuisen en alles te verbeteren en op zijn plaats te brengen. Het ging vlug hoor, want ge moet weten we waren met 8 man.

Vrijdag 2 juli

We hebben gezweet vandaag. Bijna niet te geloven hé en toch is het waar. Ja, we hebben gezweet en dan nog zonder slag of stoot te geven. We hebben zowat meer dan niets verricht. 't Zweet kwam van de hevige zonnehitte. Schoon weder is 't geweest, een echt zomerse dag en 't is te hopen dat er zo nog veel komen.

Zaterdagavond 10 uur

Nog ene waar het bijltje van neergelegd wordt. 't Is een goede geweest: 8 uurtjes niks doen en daarna voor ons eigen wat werken. Toen we ons rantsoen binnen hadden, werd de was die reeds van donderdagavond te weken zat, gekookt. Terwijl deze opstond, kookten we onze kartoffelen ook gaar. Daarna nog eens erwten met wortels gestoofd in een goed klontje boter en we hadden goede kost. Na dat binnen gespeeld te hebben stonden we er goed op en vingen aan met schrobben.

Na zo wat drie kwartier was alles wit en sober en konden we met het drogen aanvangen. Toen alles schoon open hing, heb ik ook niet lang meer getreuzeld en ben ik onder de warme dekens gekropen.

Zondag 4 juli

Rond negen uur wordt opgestaan. 't Eerste werk, na mij gewassen te hebben, is patatten jassen. Na ze gespoeld te hebben worden ze gekookt met de erwten erbij en een half uurtje later speel ik er de helft van binnen. Even na twaalf uur ga ik om het middageten dat waarlijk goed is. Toch eet ik niet alles uit, maar doe mijn kookketeltje terug vol en zet alles weg tot 's avonds. Rond vier uur gaan we naar de statie waar we een meid moeten ontmoeten die ons een strijkijzer en mij een mondharmonika gaat bezorgen. Toen de trein terug was vertrokken hadden we haar nog niet zien buitenkomen. Wij wachtten nog enkele minuten en toen we ze dan nog niet zagen, gingen we eens op wandel. Na zowat een uurtje rondgelopen te hebben kwamen we in

de Gartenstrasse waarin onze chef woont. Ons besluit was dan ook seffens genomen en enkele ‘stonde’²³ nadien klopten we reeds aan. Een oud vrouwtje kwam voor en zegde ons dat Herbert niet thuis was. We keerden dan maar terug naar de stad en gingen in een café een Poolse makker vervoegen. Toen het rond zeven uur was en we reeds een goede portie koeken zonder merken (*Marke: bon, zegel*) binnen hadden, togen we weerom naar het ‘Bahnhof’ (*station*) en wachten de trein af. Deze keer hadden we de meid, maar geen profijt. Alle muziekinstrumenten waren bestemd voor de Wehrmacht en een strijkijzer kan men hier niet meer kopen. Rond halftien vertrok ze weer met de belofte mij zondag de mondharmonika van haar broer, die krijgsgevangene of gesneuveld is in Afrika, te brengen. Om tien uur waren we terug in ons kamertje en na de overschot van ons eten te hebben binnengespeeld, kropen we er nog eens onder.

Maandag 5 juli

De tien uren zijn vandaag voorbij gevlogen. We hebben zo een beetje door-gewerkt en ‘k was er nogal in en dat zal daardoor gekomen zijn. Mijn werkmakker is overgeplaatst naar de ‘werkstätten’ (*Werkstätte: werkplaats*) en nu zijn we elk onder een afzonderlijke baas. Daar we maar een stap van elkander zitten is dat ook geen groot ongeluk. Morgen ga ik hem reeds enige uurtjes vergezellen om een hamersteel die ik in mijn werklust (?) vermoord (*beschadigd*) heb te vervangen.

In de kantine hebben we nog eens ons rantsoen gehad, 1,5 kgr brood, boter, margarine, worst en confituur en we kunnen voort tot donderdagavond.

Na nog eens mijn dagboekje doorbladerd en aangevuld te hebben, ga ik er weerom eens onderkruipen. Werk heb ik voor ‘t ogenblik niet meer en al slapende eet men ook niet.

Woensdag

Gisteren is de dag kalm verlopen. Hedenmorgen was het eerste wat we tegenkwamen: geen früstück op het werk, te laat alles was reeds uitverkocht. We maakten niet veel spel en trokken er terug om naar huis.

In de fabriek zijn Russische vrouwen aangekomen om te werken en ‘t is

---

²³ Stunde: ogenblik, moment. (E.W.)

zware arbeid welke ze verrichten hoor.

In de kantine heb ik een brief gehad van Mr Onderpastoor die de 18e juni verzonden was. De brieven komen bijna niet meer toe. 't Is vandaag de eerste brief en de eerste postkaart die toegekomen is uit België sedert de 29e juni.

Na ons eten zijn we naar Oberröblingen geweest en hebben daar 2,5 kgr erwten en een pak wortels gekocht voor 1,5 Mark. Nu nog een beetje lezen en we zullen niet lang meer boven drijven.

Zaterdag 10 juli 1943

Donderdag een brief gekregen van thuis die ze meegegeven hebben met een jongen die naar Duitsland kwam. Geen bijzonder nieuws was erin te vinden. Vrijdag was het geld en we hebben zowat 88 mark opgestreken. Toen ik thuiskwam lag er een brief te wachten afgezonden door Roger De Clercq²⁴.

Naar zijn schrijven, is hij er nog niet weinig slechter aan toe dan wij. Het eten is geen mensenkost. De ene week 10 uren per dag werken, de andere 11 u nachtwerken en dat voor een hongerloon van 1,9 fr per uur.

Vandaag hebben we na het werk ons eten gekookt voor morgen en daarna heb ik geschreven naar huis, naar mijn kozijn Gerard en geantwoord op de brief van Roger. Daarna heb ik nog wat erwten op een draad geregen om te drogen en mijn dagtaak was dan ook af.

Zondag 11 juli

Hedenmorgen vertelde men hier dat het eiland Sicilië in handen is gevallen van de Amerikanen²⁵. Als dat nieuws nu van gisteren is of van acht dagen geleden, zeggen ze er niet bij. Na het werk waar we twee balkjes tesaam geklopt hebben, kwamen we rap naar huis om onze kost binnen te halen.

Daarna de rest van mijn erwten geregen en wat geslapen. Om zes uur vertrokken we naar de statie. Niemand was er te zien en we wandelden dan ook weer op ons gemak naar huis waar we er rap onder zaten.

---

²⁴ Ook een opgeëiste uit Merendree. (E.W.)

²⁵ Op 10 juli 1943 landde het Amerikaans leger in Sicilië dat op 5 augustus volledig werd veroverd. (E.W.)

Maandag 12 juli 1943

Onze goede chef Herman is terug en we hebben dat dan ook gevierd met er niet veel aan dood te doen. We hebben ook onze ‘meister’ (*Meister: patroon, baas*) op de hoogte gebracht dat we onze speciale toeslag niet hebben gekregen en hij beloofde er voor te zorgen. Na nog een beetje lezen zal ik ook wel onder de dekens gaan liggen, denk ik.

Dinsdag 13 juli

Ja, van de tweede dag varen we reeds wel. Ik heb voor zeshonderd gram broodmarken (*Marken: bonnen*) gekregen van onze chef. Dat is nu eens goedhartig zijn. Na ons eten ben ik het dan ook gaan halen en ik heb het verdeeld met mijn kameraad. Daarna hebben we ons aan ’t smullen gezet. Karl heeft me vijf pond erwten meegebracht en die moeten nu op draad. Dat zal een werkje zijn voor gans de avond en nog wat bij.

Zaterdagavond

De week is weer voorbij getrokken met haar eendere suffen gang. Altijd hetzelfde, ‘s morgens opstappen, ‘s avonds terugkeren met daartussen 10 saaie en vervelende werkuren. Tot op heden is er nog niet de minste scheur gekomen in de wolk die de brieven tegenhoudt. Steeds nog dat vervelend en demoraliserend wachten. Wat is er gebeurd, wat is er aan de gang. Waarom of waardoor komen de brieven niet meer toe. Zo leven we hier nu verder zonder nieuws van de ‘krieg’ (*oorlog*), van thuis of van elders. Voor vandaag blijft het nog een raadsel en wie weet wanneer het voor ons wordt opgelost.

Zondagavond

De week is weer eens voorbijgetrokken zonder nieuws van thuis, van de oorlog of van gelijk wat.

Het slechtste werk is ook voorbij. Vandaag waren we nog eens goed nat, maar ja, we zijn er reeds aan gewoon. De tweede toren staat nu ook reeds te wachten. Vannacht is alles naar beneden gekomen en zo blijven we toch van de afbraak gespaard. Heden morgen kregen we bezoek van de directeur en hij kwam af met de belofte van een premie wanneer we de andere toren

zouden ‘fertig’ (*klaar*) krijgen tegen 1 oktober. Ja, deze premie kunnen we hebben als we willen, maar ‘k weet niet of we er zullen naar doen. Zo trachten ze ons te lijmen ziet u. Meer dan 68 pf uurloon kan men niet geven, maar werkt ge nu een beetje door dan kun je aan een premie gera- ken. ‘t Ergste is dat ge niet weet hoe groot de premie zal zijn. Dat zeggen ze er nooit bij.

Dinsdagnamiddag 20 juli

Zondag hebben we gewerkt van 12 tot zes uur. ‘k Heb mij een beetje moe- ten op de gemakkelijkste kant houden, want ik had een dikke voet. Ik trok naar de dokter en heb een paar dagen verlof gekregen en materiaal om mij te verzorgen.

Toen ik thuis kwam heb ik drie kaarten geschreven: ene naar Gerard De Wispelaere, Roger De Clercq en Aimé De Baets met het verzoek naar Leipzig te komen daar ik van zin ben er ook naar toe te trekken.

Gisterenmorgen, toen ik opstond was het been verslecht. Doch trok ik naar het werk en vroeg een ‘Krankenschein’ (*ziekenbriefje*). Toen ik hem om halftien vast had, trok ik er mee naar huis en na mij wat gewassen en opge- kleed te hebben, trok ik naar de arts. Toen ik daar buitenkwam, mocht ik naar de apotheker om een fles... (onleesbaar), een pak watten en twee stro- ken windels. Een paar dagen niet ‘arbeiten’ en dan nog eens terugkomen met een grote en blauwe ‘schein’ (*brief, bewijs*).

Toen ik thuiskwam en mij verzorgd had, ben ik op mijn gemakje een boek beginnen lezen. Deze morgen was het bij het opstaan toch wat beter en om half negen ging ik mijn grote ‘schein’ halen. Toen ik thuiskwam heb ik enkele paren kousen gewassen en daarna nog eens wat geslapen. Pijn heb ik niet veel meer, maar beteren doet het ook niet snel.

Donderdagavond

Gisterenmorgen trok ik naar de dokter en ik mocht optrekken met: morgen kunt ge ‘arbeiten’.

Ik ben dan ook vandaag geweest, zo een beetje langs de lichte kant gelopen en het er slechter laten uitzien dan het was. In het naar huis gaan, snapten we uit ‘t bureau onze pree mee: 76 markskes, 12 sigaretten en twee stukken zeep. ‘t Was de moeite en verdorie ‘k vergat erbij te manken.

Maandagavond

Mijn reis van zaterdagavond tot gisteravond heeft vandaag een beetje in mijn benen gehangen en 'k heb er dan ook niet veel aan dood gedaan. 't Is ook een schoon reisje geweest. Zaterdag om 1 uur naar 't bad en om twee uur was ik al thuis. Mij wassen, scheren en gereedmaken en om drie uur trok ik om mijn eten. Toen dat binnen zat, maakte ik mijn 'friko' (*eten*) voor de reis gereed. Om kwart voor vier trokken we naar de statie waar we onze coupon vroegen. Toen we deze vast hadden, gingen we nog een potje bier drinken en om 5.02 uur waren we al reisvaardig gezeten in de 'zug' (*trein*). Kwart voor zes waren we reeds in Halle en daar had ik drie kwartiers tijd om over te stappen. Na mij een 'Vlaamsche Post' (Vlaams dagblad) gekocht te hebben, ging ik mij een beetje boven zetten lezen.

Om half zeven kwam de trein en enkele minuten erna waren we reeds aan 't rijden. 't Ging er goed over met een machien electriek en om half acht kwamen we in Leipzig toe. De grootste statie van Europa: 32 sporen komen er toe, alstublieft.

Juist van de trein, hoorde ik twee kadetten Vlaams spreken. Snel er naartoe en getracht wat wijzer te worden. Ze kwamen ook van elders, maar werden toch opgewacht en ze hadden hun man nog maar goed gezien of ze waren aan 't vertellen. Tewerkgesteld als ze waren in een statie beroemden ze zich erop niets tekort te hebben. Heel moeilijk hadden ze het niet en honger zouden ze niet rap hebben. Er kwamen immers pakken genoeg binnen die niet te heet of te zwaar of beschadigd waren. Of ze nu voor de Duitsers of voor landgenoten bestemd waren kon hen al niet veel schelen. Door hun opschepperij wist ik al heel ras van welk kaliber ze waren en daar ze me niet konden helpen, liet ik die mannetjes maar gaan. 'k Had niets meer dan een walgelijke afkeer voor zo'n kerels.

Na aan de statie nog wat rond gespeurd te hebben in de hoop kennissen te ontmoeten, wat mij niet gelukte, ging ik naar tram acht en spoorde naar de Dietzmanstrasse. Na een beetje zoeken en vragen had ik het kamp gevonden waar Gaston Lambert, mijn naaste gebuur (*uit Merendree*) in lag.

De eerste bekende, waar de Hollanders, aan wie ik uitleg had gevraagd, mij brachten was er ook een van Merendree en hij was niet weinig verwonderd mij te zien.

Met ons beide gingen we dan op zoek naar Gaston. Op zijn kamer was hij niet, hij was bezig met wassen, zegde men. Met de hulp van een Slowaak, een Hollander en een Belg had ik eindelijk mijn man gevonden. Wij naar de

Het 'Bahnhof'- station van Oberröblingen anno 1943

Een Duitstalige krant die tijdens de oorlogsjaren 1940 –1945
in België verscheen

waszaal. Toen we aan de deur kwamen, wisten we seffens dat we hem hadden. Hij zat bij de 'minister' (*op het toilet*) en had ons zien aankomen. 't Was dan ook van: "Hei, Gerard kom langs hier, wie we daar zien, hebt ge goed gevonden, hoe is't ermee" en nog veel ander vragen. Zo trokken we terug naar zijn kamer waar de vragen werden beantwoord langs beide zijden en 't draaide rond 1 uur toen we er onder kropen. Zondagmorgen gingen we samen naar de H.Mis. Daarna wandelden we op ons gemak naar het klein 'Bahnhof' om te zien of mijn kozijn Gerard de Wispelaere daar niet toekomen zou. Na wat gewacht te hebben, vroegen we aan een bediende wanneer de trein aankwam en deze zegde dat hij alleen in de week reed. We keerden dan terug naar de Dietzmanstrasse en gingen wat eten. Na de middag trokken we terug naar de statie en uiteindelijk kwam mijn kozijn daar ook toe. Wederom een stille maar des te gevoelvolle begroeting en toen wij er zowat door waren, besloten we naar het 'Lager' (*verblijfplaats*) van de andere Belgen te gaan. De jongens van mijn gemeente waren gaan zwemmen, maar ik zag daar iemand die met mij in Oostakker in school geweest was en een andere van Zomergem. 't Was dan ook seffens van weerskanten vragen en antwoorden en bij een goed potje bier de situatie uitleggen over de toestand in eigen streek. Nadat we wat naar een voetbalmatch van Franse krijgsgevangenen gekeken hadden, trokken we terug naar de statie. Daar zag ik nog twee schoolkameraden en na een gezellig praatje ging ik nog wat eten in Gastons' 'Lager'. Daarna naar de statie en na het afscheid van Gerard, Gaston en nog een andere kameraad van Baarle trok ik naar de trein met de belofte dat ze mij binnen drie weken ook eens komen bezoeken. Ja, dat is een schoon reisje geweest en vandaag had ik dan ook niet veel werkklust, hij was heel zeker in Leipzig achtergebleven. 't Doet toch deugd zo eens met kameraden samen te komen. De moed wordt weer hernieuwd en de een helpt de ander omhoog als er soms een inzinking is.

Zaterdagavond 31 juli

De week is snel voorbij gevlogen. De enkele bijzondere meldenswaardigheden zijn luchtalarm en een etenskwestie. Woensdag hadden we het eerste alarm en toen ze na een uur afblaasden hadden Leipzig, Halle en Angersdorf goed van hun pluimen gelaten.

Vrijdagvoormiddag kregen we het tweede uurtje rust door onze Tommie, maar hij had niets mee voor de omtrek. We hebben ze ook niet gehoord of gezien. Gisteravond hing er een nieuwe regeling uit die volgende punten

bevat: geen eten meer in de fabriek voor alle ‘auslanders’ (*Ausländer: buitenlander*), één fles bier in de week in het Lager te verkrijgen en iedere week een rantsoen rookwaren bestaande uit 20 sigaretten of 25 gr tabak. Deze avond hebben we nu 40 sigaretten bekomen en de regeling van het bier blijft ook definitief. De kwestie van het eten in de fabriek hangt aan de twijfelstok en daarover moeten we de uitslag nog afwachten.

Maandagavond 2 augustus

Na heel wat gescharrel en een paar uurtjes staking is de etenskwestie goed uitgevallen en van morgen af is er weer soep.

Zondag 8 augustus

De week is weer voorbijgevlogen. Het werk loopt goed van stapel en we hebben ons nu ook veel verbeterd, nu wij van dat water verlost zijn.

Een kameraad van Gent en een van Antwerpen hebben deze week het slechte nieuws ontvangen dat ze thuis zijn moeten verhuizen omdat hun huis onbewoonbaar is vanwege bombardementen. Echt ontmoedigend en slecht is dat voor die jongens.

De brieven komen weer geregeld door, maar mijn pakje dat de 1ste juli afgezonden is, heb ik nog niet ontvangen. ‘k Begin ook te denken dat het in een of ander station onder een bom gelegen heeft. Veel nieuws is er hier niet. Wel veel voorspellingen en gissingen en veel opbeurende berichten over het verloop van de oorlog. Sommige durven reeds beweren dat het binnen enkele maanden gedaan zal zijn. ’t Is te hopen dat het waar is en wij hier de winter niet moeten doorbrengen.²⁶

De oogst is hier bijna gans binnen en me dunkt dat het niet ver voor tijd is, want het weder wil wederom naar de natte kant draaien.

Daarmee hebben we weer een kleine ontevredenheid, hier te zitten, maar langs de andere kant, komen de weinige berichten over de oorlog ons toch verblijden

---

²⁶ Deze berichten zijn zeker wat té optimistisch. Inderdaad waren er gebeurtenissen op het front die erop wezen dat de oorlog een wending nam, maar we zijn nog maar in augustus 1943 en het zal nog duren tot in mei 1945 wanneer aan het oorlogsgeweld een einde komt. (E.W.)

Dinsdag 10 augustus

Gisteren heb ik eindelijk het pakje ontvangen. Alles zat er nog in en alleen de spekken (*snoep*) waren een beetje veranderd.'t Was een soort pap geworden.

Toen we deze morgen optrokken naar het werk, vertelde ze ons dat een jongen uit Antwerpen die in Kupferhammer²⁷ gelogeed is het in zijn hoofd had gestoken en zijn leven heeft gelaten door zich te verhangen.

Spijtig en wreed is het dat men zo aan zijn einde komt. Dat alles door deze gehate oorlog.

Vanmiddag hebben we weer eens 76 markskens mogen opstrijken. Daarmee was de dag weer goed en kunnen we veertien dagen voort.

Vrijdag 13 augustus

Gisterennamiddag hebben we een indrukwekkende begrafenis gehad. Alle werkmakers waren aanwezig. Een afvaardiging van de Fransen en van 't fabriek waren insgelijk op post. De zuster van de jongen met haar man, de broeder en nog twee verwanten hier ook in Duitsland tewerkgesteld waren op de plechtigheid. Een katholiek priester deed de dienst. Iedereen heeft meegevoeld en meegeleefd zo ver van de heimat aan 't graf van een makker. Welk leed en smart zal dit afsterven in het hart van die eenzame ouders in België brengen. Weer sloeg de wereldbrand in een paar harten diepe wonden.

Woensdag 18 augustus

De tijd trekt hier immer gelijk voorbij. Van de morgen kwam een oorlogs-nieuwtje de kalmte storen. Naar het schijnt is gisterennamiddag Sicilië gans 'kaput gegangen'²⁸. We staan weer een stap verder. Wanneer zullen ze eens de laatste klopp geven. Voor mijn part hoe rapper hoe liever.

---

²⁷ Kupferhammer was een bruinkoolmijn in Oberröblingen gelegen, waar ook een 'Lager' was waar arbeiders en krijgsgevangenen verbleven. (E.W.)

²⁸ In feite gebeurde dit reeds op 5 augustus. (E.W.)

Zondag 22 augustus

Het begint naar zijn einde te lopen, geloof ik. Deze week heb ik een brief gehad uit België die veel moed gaf. Dees jaar ben je wederom thuis stond erin.

Deze middag zijn er hier door de gemeente een ganse kolonne pompiers gepasseerd en ze zeggen dat ze op weg waren naar Aken en Keulen dat in brand zou staan met al het omliggende. In de namiddag zijn we eens gaan wandelen en zijn daarna naar de cinema geweest waar ze 'De Grote Kommer' draaiden.

Maandag 23 augustus

Toen we van 't werk kwamen, vertelde ons een kameraad dat hij horen zeggen had: Italië heeft gekapituleerd. De Italianen vechten nu tegen de Duitsers. Als dat waar is, dan is het ver gezet met de oorlog. Een brief uit België aan een ander kameraad bevat de volgende zinsnede: voor de bladeren vallen ben je weder thuis. Dat geeft toch alles moed weet je en daarmee ga ik nu eens zalig slapen.²⁹

Vrijdag 27 augustus

't Begint me hier te vervelen. Mijn rookgerief is ver weg en er komt niets meer bij. De brieven blijven lang onderweg en we krijgen geen nieuws meer over de 'krieg'. Woensdag hebben we nochtans een schone dag gehad en 75 RM binnengehaald. Ze hebben hier ook in de jonge gasten gezeten en er zijn er verscheidene van opgetrokken. Er is hier ene op mijn kamer die ook al drie dagen moet lopen om zijn papieren in orde te brengen.

Vrijdag 1 september

Nog een maand die niet meer weerkeren zal. Ze is nog goed verlopen. Geen zwaar werk, geen honger en binnen 10 dagen een beetje geld voor onze arbeid.

---

²⁹ Hier is Gerard wat voorbarig, of is er iets mis met de datering van zijn dagboekje: Italië capituleert maar op 8 september 1943. (E.W.)

Onze vrienden van over het Kanaal hebben de maand weest sluiten met een raid die sommigen drie uur slaap heeft gekost. Ik ben wakker geworden wanneer het bijna voorbij was. 't Was schoon om horen en zien. Een gans bos lichtbundels zoekend naar hun prooi, hier en daar een sterretje van een ontploffend luchtprojectiel begeleid door 't gebrom der motoren en het ontploffen van de afweerkogels. Nu en dan een oplichtende gloed van een voor ons onbekende oorzaak. 't Was schoon voor ons. 't Zal wellicht voor de 'leute' (*lui, lieden*) uit Magdeburg, Bitterfeld, Berlijn, Sangerhausen en wie weet waar nog, niet zo plezierig zijn geweest. Deze voormiddag om 10 uur moesten ze ons wederom in de kelders blazen. Er is nochtans niets te zien of te horen geweest. Waarschijnlijk hebben ze eens weest zien naar de uitwerking van hun nachtelijke arbeid.

Me dunkt dat de oorlog nu wel kort en zijn einde nadert. 't Is te hopen dat we dat nog voor de winter mogen beleven, want de jongens die hier al een winter doorgemaakt hebben zijn er verlegen (*zitten er mee in*) van. Dat ze maar veel komen, 't zal des te sneller gaan en ze zullen dan misschien gewaar worden dat ze niet meer moeten afkomen met hun meesterschap van de Luftwaffe. Hoe eer hoe liever, want thuis is het nog altijd best.

Zaterdag 4 september

Ja, weeral een schok verder. De Engelsen zijn in Italië geland na hun landingsplaats door drie dagen onophoudelijk bombarderen gereed gemaakt te hebben. Ja, 't gaat vooruit. 't Is wonder hoelang het macaroniland het zal uithouden.

Vrijdag 10 september

Hoe het voor het ogenblik staat met de 'krieg' weten we niet zeker. In het begin van de week meldde men dat Italië gecapituleerd had, heden zou het geen waar zijn. Het heet dat de Koning is gevlucht en Mussolini het leger heeft heropgericht. Later op de dag zegden ze dat Mussolini vastzit en de Italiaanse troepen tegen de Duitse troepen zouden gaan staan. Als eerste actie zou de Brennerpas met alle andere bijzondere uitwegen naar Duitsland door de Italianen opgeblazen zijn. Uit verschillende brieven die laatst uit België aangekomen zijn, zou het daar ook al niet al te veilig meer zijn.

Gisteren stond hier nog in de Brüsseler Zeitung die een jongen meegebracht heeft uit Halle, dat Brussel, Gent, Kortrijk een zwaar Anglo-Amerikaansch

bombardement hadden doorstaan.

‘t Is te hopen dat het waar is in Italië en dat het leugens zijn in de Brüsseler Zeitung.

In elk geval, het nieuws brengt ons, die niet veel beter zijn dan krijgsvangenen, wederom wat moed en opbeuring. Ja, wij die zo vrij willen zijn, voelen ons hier soms wel eens koken. En ‘t is lastig zo alles te moeten verkroppen. Wij hebben nochtans de zekerheid dat ook eens onze beurt zal komen en dat ook brengt ons veel verlichting in ons lot.

Op 3 september 1943 begonnen Britse troepen de Straat van Messina over te steken en op 8 september landde het Amerikaanse 5e leger en het Britse 10^e leger in de Golf van Salerno ten zuiden van Napels. Op 25 juli was Mussolini afgezet en gearresteerd. Op 8 september capituleerde Italië en op 28 december verklaarden ze de oorlog aan Duitsland en kozen de zijde van de geallieerden.

Eenmaal aan land ondervonden de geallieerde troepen grote tegenstand van de Duitsers en zullen slechts zeer langzaam Italië veroveren. Na hardnekkige gevechten rond de stad en het klooster van Monte Cassino konden ze op 17 mei 1944 doorstoten naar Rome om er op 4 juni 1944 binnen te trekken. Het zal nog bijna een jaar duren vooraleer het noorden van Italië wordt veroverd en de Duitsers op 29 april 1945 in Italië capituleren. (E.W.)

Woensdag 22 september

Twaalf dagen zijn ‘schoon’ (*schon: reeds*) heengegaan, sedert ik de laatste maal wat te vertellen had. ‘t Is stil geweest die dagen, tergend stil was het. De Duitsers moesten bekennen dat ze in Italië steden hadden moeten prijsgeven. Vandaag deed het nieuws de ronde dat Sardinië en Corsica in de handen van de Anglo-Amerikanen zijn gevallen.

Op het Russisch front zou het ook niet meer zo succesrijk gaan, want ze hebben het front merkkelijk verkort om het transporttraject te verlichten.

In de edities van het ‘Vlaamsche Land’ van 13 en 14 september die ik per toeval gekregen heb, is duidelijk te verstaan dat de toestand in ons geliefd België er ook niet rooskleurig uitziet.

Het land wordt onveilig gemaakt door ware gangsterbenden die niets ont-

zien. Stelen en brandstichtingen zijn aan de orde van de dag en niemand mag er zich te dicht bij wagen of de vuurwapens spreken. Menig burger is reeds als slachtoffer gevallen. Ja, men komt zomaar een aalmoes vragen met een mitraillette of iets dergelijks als middel om iets te krijgen.

Ja, de wereld staat op zijn kop en 't zal een ware omwenteling zijn wanneer hij weer eens op de been komt te staan.

Het Vlaamsche land, dagblad uitgegeven van 1941 tot 1944 te Antwerpen op de persen van de naamloze vennootschap De Vlijt. Het blad moest vooral voor een volks en katholiek publiek van niet-collaborateurs aantrekkelijk zijn. Van 1 mei 1942 af verscheen een Rijksuitgave van het Vlaamsche Land, bestemd voor Vlaamse arbeiders in Duitsland. Hoewel de Rijksuitgave openlijk de standpunten van de Duitsch-Vlaamsche Arbeidsgemeenschap (DeVlag) innam, kan Het Vlaamsche Land zelf bezwaarlijk als een DeVlag-orgaan worden beschouwd. Het was in de eerste plaats een informatieblad met katholieke inslag.

Zondag 26 september 1943

Gisterenavond hebben we eens de oorlog vergeten. We zijn met een 25 man naar Halle naar 't Steintor Varieté geweest. We waren gezeten lijk heren op een plaatsken van 4 mark a.u b. en konden dus tevreden zijn. Het programma voorspelde al wat goed was en toen het 'Wiedersehen' gespeeld werd door het orkest was iedereen tevreden over zijn avond.

Zondag 3 oktober

Het nieuws over de oorlog komt traag binnen. Weinig maar een beetje opbeurend. Op alle fronten stelselmatig ontruimen.

Met de arbeid gaat het ook tamelijk goed. Onze tweede toren was donderdag af en vrijdag zijn we ook onze derde begonnen onder 't bevel van een nieuwe baas, in de mond de 'partizaan' genoemd. Tot nu toe hebben we er nog geen moeilijkheden mee gehad. Ik denk dat het morgenvroeg wat anders zal zijn. Ik ben gisteren een kwartuur voor tijd afgegaan en zijn plaatsvervanger sprak van het te melden. Eens goed slapen, dan kan ik de

storm gerust afwachten.

Deze week is ook een pak van huis aangekomen. Een goede provisie eten tegen de winter en wat schoeisel, zo kan ik daar ook gerust over zijn.

Naar alle waarschijnlijkheid zal ik morgen een mandoline hebben. Zo zal ik dan de zorgen kunnen verdoven met muziek. Dat komt wat wil: erop of erover.

Maandag 4 oktober

't Werk loopt vlot van stapel. Toen de partizaan om half twee toekwam en we vroegen hoe het ging, was hij er niet gaarne bij. Kassel is om 10 uur gebombardeerd en 't zou er nogal op geweest zijn. Hedenavond toen ik thuiskwam en bij mijn geboortebuurt ging kijken of hij de mandoline niet mee had, vertelde deze mij dat Munchen, 'de Hauptstadt der Bewegung'³⁰, ook een bezoek had gekregen van de Tommies.

De mandoline had hij niet meegebracht omdat ze te veel 'verschramd' (*schrammen: krassen*) was, zegde hij. Toekomstige week nu zal hij ze meebrengen.

Donderdag 7 oktober

Dinsdag ben ik verhuisd van kamer 2 naar kamer 4 bij mijn kameraad. 'k Ben het er reeds goed gewoon.

Het werk bij onze partizaan is merkbaar anders dan dat wat we vroeger verichten. Op de minuut wordt aangevangen en uitgescheiden. Het is immer voort te doen en nu en dan komt er nog een scène bij. 't Is een jood in de echte zin van het woord. Geen nagel, geen stukje hout van 10 cm mag er weggaan. Ik en mijn kameraad hebben nog maar een pil te slikken gehad en dat was omdat we reclameerden op de uurregeling. 't Zat er bovenop en als slotsom werden we toegesnuwd dat we niet mochten vergeten dat we ausländers waren. Toen het dinsdag zowat twaalf uur was, liet de sirene zich horen en was het voor een 20 minuten alarm. Gisteren kwamen ze binnen met het nieuws dat Corsica is gevallen en de Tommies en Amerikanen zijn geland ten oosten van Rome.³¹ Nu als het zo voortgaat is dat spelletje binnenkort gedaan en 't is te hopen.

---

³⁰ Vanuit München is de opmars van Hitler en het Nationaal-Socialisme begonnen. (E.W.)

³¹ Corsica is op 4 oktober 1943 bevrijd en de landing van de Amerikanen en Engelsen in de Golf van Salerno gebeurde op 8 september 1943. (E.W.)

Donderdag 21 oktober

Gisterenavond rond kwart na acht hebben ze nogmaals alarm geblazen en 't is niet voor niets geweest hoor. Om half negen waren de eerste kevers reeds te horen. Om negen uur was het volop bal. De kanonnen gaven de maat. De schijnwerpers waren goed vertegenwoordigd en de kevers waren ook sterk in getal. Dat spelletje heeft geduurd tot tien uur. Geen enkele hebben ze kunnen in 't licht krijgen en waarschijnlijk ook gene kunnen omlaag halen. Waar deze maal de lading gelost zal zijn, zullen ze er wel alles van onthouden.

Onze partizaan, de duts, zal binnenkort van zijn 'fresse' (*fressen:eten – hier in de betekenis van katoen geven*) moeten geven of 't zal niets geweest zijn, want lang zullen we er niet meer moeten aan kloppen. Gisteren wilde hij tegen mij ook beginnen, maar hij had het aan 't verkeerde eind en na wat gezaag was hij niet meer te spreken.

Hoe sneller hij vertrekt, hoe liever we het allen zullen hebben. Langer dan een week zal hij het toch niet meer trekken,denk ik.

Nu komt de vraag wat we daarna nog zullen te verrichten hebben.

Zondag 31 oktober

Deze week is onze toren 'fertig' gekomen. Donderdag is het onze laatste dag geweest dat we eraan gearbeid hebben. Vrijdag heeft onze duts zijn klikken en klakken opgeladen met behulp van een stelletje Russen. Zaterdag heeft hij eerst nog eens zijn werk grondig nagezien. Mijn maat mocht helpen en verdiende twee mark drinkgeld. Mij moest hij niet hebben, daar hij weet dat hij van mij toch niet veel gedaan krijgt.

Morgenvroeg krijgen we waarschijnlijk bescheid over ons verder arbeids-terrein.

Maandag zijn we hier de zesde maand van ons ballingschap ingetreden.Vijf schone, snel voorbijgetrokken maanden liggen achter de rug. Heb maar moed. Als 't goed gaat, krijgt ge binnen 'zehn' (*tien*) maanden congé, kregen we als antwoord toen we een beloning vroegen voor ons gepresteerde werk. Want, je moet weten, trots ons luilakken, staan wij als 'Flamen' (*Vlamingen*) aangeschreven als harde werkers.

Vandaag hebben we onze derde match verloren in de competitie door de Vlamingen ingericht in de gouw Halle - Mersching. Op het einde van de match zagen we nog enige kunstjes door een zevental vliegers boven Halle

uitgevoerd.

Deze week is kalm voorbijgelopen wat het alarm en de 'krieg' betreft. Een paar maal vooralarm gehad en geen bijzonder nieuws over de 'krieg'.

Donderdag 18 november

Na een week bij een firma 'couffrage' (*bekisting, houtwerk bij een betonconstructie*) gemaakt te hebben, zijn we naar Erwegenschacht afgezakt waar we reeds drie dagen aan een nieuwe barak werken. Ons arbeidsterrein ligt nu weder een half uurtje verder als vroeger en zo mogen we iedere dag driekwartier gaan en keren. Drie Engelse 'kriegsgefangenen' helpen ons. Twee ervan zijn bureelschrijvers en de derde is scheepstimmerman. Ze komen uit een propagandalager ten zuidoosten van Berlijn en hebben zich niet verbeterd. Over de moffen en 't paradijs van de arbeider kunnen ze niet boffen.

Nu we de gelegenheid hebben, leren we ook wat Engels. Daar de jongens reeds twee jaar en half hier zijn kunnen we ze in 't Duits het een en het ander vragen. Wanneer we na de krieg naar 't pondenland (*Engeland*) oversteken, moeten we ons toch wat kunnen expliceren, hé.

Tot nu toe mogen we over het weder niet klagen. We zijn nu reeds over de helft van november en we hebben 's morgens maar een korstje dat over dag nog ontdooit.

's Morgens is het wel wat koud, maar na tien uur kan het er weer door. Na drie uur verfrist het weder, maar lang zijn we er dan niet meer in, want om vier uur trappen we het al af.

Zondag 28 november

We zijn weer eens tien dagen verder en het heeft er gedurende deze dagen nog eens op geweest. De verlopen week hebben we iedere avond luchtalarm gehad, dat steeds een uur à twee uren duurde. Om acht was het vroegste en om half negen het laatste dat ze daar waren.

Vrijdagavond hadden ze boven Halle een viermotorig monster in de lichten. Het afweergeschut oefende zich eerst en daarna kwam een jager. Een kwartuur heeft dat spelletje geduurd met als slot het omlaag storten van het jachttoestel. 't Was niet het eerste slachtoffer, want boven Kassel was er ook een naar het kerkhof gevlogen. Als het zo voortduurt zal er naar alle waarschijnlijkheid binnenkort brandhout te koop zijn aan spotprijzen.

Onze barak in Erwegenschacht is ver af en we denken van vrijdag of zaterdag hier in ons 'Ledigenheim' terug te zijn.

Ledigenheim

'Ledig' betekent in het Duits ongehuwd. Een 'Ledigenheim' was een verblijfplaats voor ongehuwden.

In Unterröblingen stond er zo een "jonggezellenblok": een gebouw van steen en beton (geen barakken) waarin een 200 à 300 personen verbleven die in de omgeving in de mijnen, in de fabrieken of bij de landbouwers werkten. Er waren er die verplichte arbeid deden - zoals Gerard - er verbleven er die vrijwillig kwamen werken (Duitsers en ook buitenlanders) en er waren ook krijgsgevangenen. Gerard verbleef op een kamer van 4 personen. Er was in het gebouw een kantine waar men het eten en de post kon afhalen.

Gerard verbleef hier maar van mei '43 tot 6 april '44 en verhuisde dan naar een barakkendorp in Kupferhammer. (E.W.)

Donderdag 9 december

Ja, Erwegenschacht is reeds vergeten en we hebben reeds een paar schone dagen achter de rug hier in ons 'Ledigenheim'. Vandaag hebben we gewacht op de auto's die het materiaal moeten brengen, maar we hebben niets gezien. Zo'n dagen kunnen er nog door. Om halfnegen aanvangen met niets doen tot half tien. Dan maakten we 'früstück' bis (tot) elf uur en dan weder niets doen tot half twee. We hebben dan onze baas Herman zijn rugzak klaar gemaakt en om twee uur zaten we reeds achter ons ronkend kacheltje. Voor het ogenblik hebben we zacht weder. Vorige week was er een van hevige vorst.

Vrijdag was het hier bijna gans de dag donker van de rook en wellicht ook wel stof dat van Leipzig kwam. De Tommies hebben zich daar weest ontlasten en 't schijnt dat het zware kalibers waren zulle. Ze spreken zo maar eventjes van 3/4 van de stad die zou opgeruimd zijn. In elk geval zijn de twee voorgaande weken er geweest van een ongekende bedrijvigheid vanwege de overzeese bommenwerpers. Iedere avond was het alarm, alle dagen waren ze in Berlijn. De dag dat ze Leipzig bediend hebben, heeft Berlijn

tweemaal van de lat gehad.

De Engelse krijgsgevangenen die hier zijn, zeggen reeds twee dagen lang dat ze geland zijn in België³². Wat er nu waar van is weten we niet, maar moest het waar zijn, dan zal het niet lang meer duren.

27 december 1943

Ja, de twee triestige Kerstdagen zijn ook voorbij, veel genoeg hebben wij er niet aan gehad.

De eerste Kerstdag ben ik zelfs niet weg geweest, een goede verkoudheid dwong me binnen te blijven.

De tweede dag zijn we naar Halle geweest met de voetballers. We braken daar maar binnen in een terrein en in de kleedkamers. Toen we de tweede speelhelpt nauwelijks tien minuten waren ingetreden, kwam men ons onder bedreiging van het terrein verjagen. De helft was nog niet aangekleed of de bedreiging ging over in de daad. Meneer de celleider van 'de partij' kwam opdagen met de politie en we hebben hemel en aarde moeten bewegen om nog dezelfde dag naar huis te mogen keren.

Na enige dagen van de hak op de tak te hebben gesprongen zijn we wederom aan ons barakken bezig. Alle materiaal hebben we nog niet en God weet wanneer komt het.

1 januari 1944

Het oude is begraven, het nieuwe is nog splinternieuw en kijkt een beetje verwonderd de wereld in.

Gisteravond waren we aan 't koeken bakken, toen twee boemelaars op de kamer kwamen met een flesje 'schnaps' (*jenever*). Ze waren reeds in het blijde ruim aan 't zweven toen ze binnendrongen en wanneer het halve liter-tje 'verzwonden' (*verschwunden: verdwenen*) was, hadden we reeds ene die zijn corpus niet meer in de hoogte houden kon. De sterkste trok eruit en de flauwste vonden we een half uurtje nadien in de gang waar hij bezig was zich met de vloer te verzoenen.

Na hem in een betere toestand te hebben gebracht, zijn we er ook maar ondergekropen, want veel vet was er aan de dag niet meer.

---

³² Er is nooit een landing geweest in België. (E.W.)

En nu staan we voor een nieuw, wie weet welk jaar.

't Is te hopen dat het de vrede en het geluk mag brengen in de families. De strijd gestaakt en de families weder verenigd. Wederom het warme en gezellige van de familiekring en de huiselijke haard gegeven. Wellicht komt het wel. Niets kan blijven duren en 't is te hopen dat er aan de scheiding ook het verwachte einde komt. Goede moed, mij lacht het hoopvol toe.

Van nu af vallen er grote gaten in het dagboekje van Gerard. Voor gans het jaar 1944 zijn er slechts 5 aantekeningen. Als men ziet hoe de hoop reeds opflakkerde in 1943 dat er spoedig een einde zou komen aan het oorlogsgeweld en de gedwongen scheiding, kan men begrijpen dat de ontgoocheling over het blijvend voortslepen van de krijgsverrichtingen zeer groot moet geweest zijn. Ook het gebrek aan informatie werkte deprimerend. Neem daarbij dat Gerard zichzelf al een paar keer de vraag had gesteld over de zin van zijn 'boekje'. (E.W.)

25 januari 1944

Nu ik nog eens tijd en lust heb, komt er weer wat aan het dagboekje bij. Lang heeft het geweest en ik dacht en denk dat het een kinderachtigheid is. Maar wie weet wat het ons na de 'sieg' (*overwinning*) nog laat beleven.

We zijn nog altijd de brigade van schudden en beven, de zwervers in de woestijn, vandaag hier en morgen daar. Slecht is het niet. Toezicht kunnen ze op ons weinig uitoefenen. We vangen zo een uurtje later aan en we stoppen als we willen, toch worden ons uurtjes voluit betaald.

De laatste tijd hebben we hier nog enige keren alarm gehad en ze komen niet meer om te oefenen. Vrijdag heeft het er ook eens opgezet en ze hebben zo drie stuks van die snelvliegers naar onder gekogeld. Gisteren waren ze hier bij klare dag en er zijn er weer twee van die snelle naar omlaag gezonden. In Italië en Rusland gaan ze langzaam maar zeker vooruit en ik geloof dat er in België en Frankrijk ook wat verwacht wordt.

In de brieven staat dat er daar zoveel soldaatjes ingebracht worden.

Hier zijn er alle dagen die hun briefje krijgen en moeten ze niet seffens weg, dan mogen ze dan toch hun spullen klaarmaken.

Verskillende beginnen hier toch naar 't einde te verlangen en sommige denken dat het zo erg 'wijd' (*ver*) niet meer af is.

Een huidig nog bewoond gedeelte van Ledigenheim

1. brikettenfabriek Credner 2. Ledigenheim 3. Kupferhammer

25 februari 1944

We zijn weer een maand verder, de koeltoren is reeds goed in gang en we zijn het goed gewoon.

Het weder is op zijn winters. Sneeuw zoveel ge wilt en vorst meer dan we verlangen.

De laatste tijd zijn de lui van overzee weer in actie gekomen. Leipzig heeft nog eens bezoek gekregen en naar Asesleben, niet 'wijd' van hier, hebben ze ook een bezoek gebracht. Zaterdag zijn ze weer 'aangevangen' in serie. Rond de middag komen ze eens afgezakt en in de vroege morgen zijn ze daar weer. 't Is altijd voor een goed uurtje dat wij er rust door krijgen.

De belangrijkste oorlogsgebeurtenissen 1944

6 juni 1944: D-Day: landing in Normandië van de geallieerde troepen

13 juni 1944: eerste V1 op Londen

15 augustus 1944: Polen bevrijd door de Russen

augustus - september 1944: invasie geallieerden in Zuid-Frankrijk

25 augustus 1944: overgave van Parijs

3 september 1944: Brussel bevrijd

4 september 1944: Antwerpen bevrijd

5 september 1944: Gent bevrijd

19 september 1944: Vredesverdrag Rusland - Finland

1 juni 1944

Ja ziet u, ik krijg er weder zin in. Het heeft nog wat geduurd en in die maanden tijd is er ook nogal wat voorgekomen. Weder en wind. Leven en werk heeft zo merkelijke schommelingen gekend. Als we aangevangen zijn aan de koeltoren was het redelijk goed weder. Lang hebben we het zo niet gehad. Veertien dagen aan gang en de winter kwam met zijn heerlijkheden van sneeuw en vorst voor de dag. Vier weken hebben we zo met twee man zo voortgesukkeld in een cementbarak arbeidend. Vooraan smeltend van de warmte door onze cokesoven voortgebracht, van achter verstijvend van de koude. We hebben het toch volgehouden. Toen het wat beter werd en wij geen arbeid meer hadden om binnen te staan was het buiten te doen. De

sneeuw was weg maar de vorst hield aan en een ijzige wind kwam er nog bij. 't Was droog, maar 't was ook al. Daarna kregen we de dooi met ongeken- de massa's slijk. De lente deed haar intrede met enkele dagen schoon weder en bracht daarna de rest van de winter. Tot voor veertien dagen was het er nog niet allemaal uitgevallen en we kregen nog twee dagen sneeuw. Dan eenmaal wat water en soms een goede dag, maar immer die snerpemde wind die 't ondraaglijk maakte. Wie 't meer dan vijf minuten uithield was al een hele crack.

Lang duurt het niet meer. Overmorgen zullen we het afscheid vieren van onze 28 m hoge reus, vandaag zijn we reeds beginnen ruimen. Alle materiaal is reeds geladen en staat gereed om naar een ander werkerrein te vertrekken. Wat er ons staat te wachten is voor 't ogenblik nog een groot vraagteken.

Op zes april zijn we tegen heug en meug met ons klikken en klakken naar 't hemelrijk Kupferhammer verhuisd. Alles hebben we afgelopen en gedaan maar niets mocht baten, we hebben dat ongeluk niet kunnen afwenden. Nu zijn we het hier nu ook al gewoon, op de duur wordt men het ook overal. In ieder geval hebben de heren nog eens hun eigen zaakje gediend en de eigen- lijke betrokkenen naar geen uitleg gevraagd.

De Russen zijn na maandelange opmars in 't sukkelstraatje beland en blij- ven steeds rond dezelfde punten drijven.

In Italië is het 'losgegangen' (*losgekomen, op dreef gekomen*). Rome is 'schoon' lang opgeruimd en een honderd kilometers noordwaarts zouden voor 't ogenblik de kampen (*gevechten*) moeten aan gang zijn. De dag nadat Rome gevallen was, is de invasie in 't Westen ook 'losgegangen'. Landing van Noord-Amerikaanse en Engelse strijdkrachten op een paar plaatsen tus- sen Cherbourg en Dunkerque. 't Zwaartepunt hangt in Cherbourg en tot op heden zijn zij er nog niet weg te krijgen. Als voorspel tot dit alles had men Noord-Frankrijk en België met enkele bombardementen bedacht. Wat daar- uit is voortgekomen wordt in de geschiedenisboeken niet meer vergeten. Verschillende steden zijn in puinhopen veranderd. Als dat alles wat van beslissende aard zal zijn, dient de toekomst uit te maken. In ieder geval de strijd, voor alles of niets, is losgebroken.'t Is te hopen dat die warboel niet lang meer duurt en we spoedig mogen huiswaarts keren.

Ja, 't is nu bijna dertien maanden dat wij hier zijn. De verloven zijn 'ge- spert' (*verboden*) en komt er voor die roemrijke Wehrmacht geen opklaring, dan zal het huiswaarts keren voor na de oorlog zijn. 't Is te wensen dat we rap naar huis keren kunnen en dat het voor goed is ook. Jaren zal het toch niet meer duren en iedere dag die voorbijgaat is er ook een dichter bij het

einde. Einde goed alles goed en 'k zal wel mijn best doen om er aan 't einde bij te zijn.

27 augustus 1944

Ja, we zijn weer een sprong verder en de Anglo-Amerikaanse vennootschap ook. In elk geval laat ze maar bombers en pantsers afschieten, die heren vagen daar hun botten aan.

In Italië draait het zo om Florence. Een aardig boogscheutje van Rome niet waar. In Frankrijk zitten ze in de omtrek van Parijs of zoals sommige zeggen er reeds door en 'k zou het goed geloven ook. In 't zuiden is er nu ook nog een front bijgekomen en hoewel ze niet aanzetten met de blitz keren ze ook niet terug. De Russen doen het zo erg rap niet meer, maar goesting om naar huis te keren hebben ze ook niet.

Het regent vergeldingsprojectielen op Engeland, voornamelijk hier in de gazetten en toch krijgen we alle dagen alarm. Hoe knoopt ge dat aaneen? Wat men ziet kan men geloven en van dat alarm weten we bescheid. Tot nu toe waren er nog geen bommen bij, maar ze komen er met genoeg over om te laten voelen wat het is waar hun doel ligt. Naar alle waarschijnlijkheid draait het spel op zijn einde en 't zal niemand spijten ook. Algemene mobilisatie is hier werkelijkheid geworden, alle 'urlauben' (*verloven*) zijn nu gespert. Ja, 't is totale 'einsatz' (*inzet*) geworden. Men speelt zijn laatste troef uit, 't is al of niet.

Zondag 13 september

We zijn wederom een maand verder en de toestand heeft merkelijke veranderingen ondergaan. Vanuit Frankrijk zijn ze nu naar België overgekomen. Naar het schijnt is het nog niet al bezet, maar veel schiet er zeker niet meer over. Ze hebben een formidabele sprong gedaan en de vroegere "unerschütterliche (*unerschütterlich: onwankelbaar*) Siegfriedlijn"³³ zou er zelf

---

³³ Siegfriedlinie - ook Westwall - is een door de Duitsers in 1936 gebouwd verdedigingsstelsel. De Westwall strekte zich uit van de Zwitserse grens tot in de omgeving van Aken. Aan de Frans-Duitse grens - tegenover de Franse Maginotlinie - bevond zich het sterkste gedeelte. In februari-maart zijn de geallieerden door het noordelijk deel van de Westwall getrokken. (E.W.)

moeten aan geloven hebben. In de laatste communiqués komen Aken en Metz reeds verscheidene malen voor. De vorige week kwam Gent in de Wehrmachtberichten voor als hevige, hardnekkig verdedigde stad. Daarmee zitten we hier nu ook mee in de penarie.

Post komt niet meer door en alles wat gezegd wordt, geloven we zomaar niet en nu leven we in de onzekerheid over de toestanden in ons heimatland. Verbeteren doet het voor ons niet en hoelang zullen we nog in twijfel leven? Velen denken Kerstmis en Nieuwjaar thuis te kunnen vieren, maar gezegd is het nog niet. Dat ze er maar goed aan voortdoen en ons niet te lang meer met de mizerie op de nek laten zitten. Iedereen heeft er de buik van vol. Hoe langer het duurt, des te slechter het hier voor ons zal worden. 't Is hoog tijd dat we naar huis kunnen vliegen voor goed.

De moraal aan onze zijde blijft goed. Langs de andere zijde komt langzaam maar zeker de overtuiging dat 't gevaar niet uit het Westen komt, maar wel in 't Oosten is te zoeken. Vandaar ook de verbitterde strijd aan het Oostfront. Verscheidene mensen hier zien ons in hun verbeelding reeds opstappen aan de zijde van de Engelsen tegen het 'Weltgevaar' (*Weltgefahr: wereldgevaar*) dat bolsjevisme heet. Laat ons hopen dat het zonder ons ook wel gaat en we na deze omwenteling vreedzaam naar huis mogen gaan.

De totalen 'kriegeinsatz' is geen ijdel woord gebleken. Onze baas heeft met verschillende andere het 'feldgrau'³⁴ mogen aantrekken en zit nu God weet waar. Daarmee zijn we zelf baas geworden en is er een en ander te doen, dan moet een oude bijl maar denken dat ze schaaft geworden is, want alle ander gereedschap is met onze baas mede 'verzwonden'.

Dagelijks komen treinen vluchtelingen uit Oost en West hier door en aan. Niemand voelt zich daar veilig en laten have en goed in de brand om 't elders te gaan zoeken wat ze ginder laten liggen, maar overal waar ze komen is 't gevaar en de mizerie even groot. Gans de week tweemaal alarm per dag en toch hebben ze nog moed, binnenkort immers wordt een radicaal middel in werking gesteld en zal geen enkel vliegtuig nog het Reich binnen dringen. Ze hebben het trouwens bij het rechte eind, ze moeten 't niet meer binnendringen ze zijn er al.

We zien slechts verlangend uit naar 't laatste offensief in het Westen en wij zijn er zeker van, eens over de Rijn duurt het geen veertien dagen meer.

---

³⁴ Veldgrijs: de kleur van het Duitse soldatenuniform. (E.W.)

Belangrijke oorlogsgebeurtenissen 1945

*22 december - 28 januari 1945: Ardennenoffensief
januari - maart 1945: opmars geallieerden naar de Rijn
13 - 15 februari 1945: bombardementen op Dresden
24-25 maart 1945: geallieerden steken de Rijn over
31 maart 1945: Rode Leger voor de poorten van Berlijn
maart-mei 1945: opmars Amerikaans leger naar de Elbe
14 april 1945: Gerard Wille wordt in Röblingen am See bevrijd
27 april 1945: val van Berlijn
30 april 1945: dood van Hitler en Eva Braun
8 mei 1945: onvoorwaardelijke capitulatie van Duitsland*

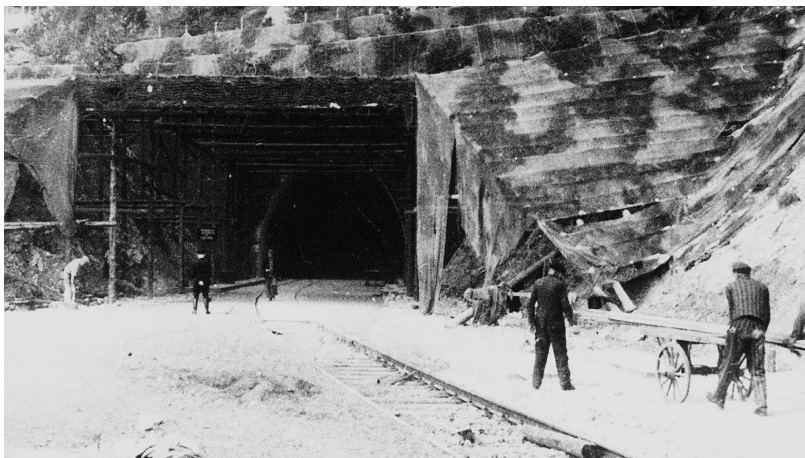
11 februari 1945

Ja 't wordt nog eens slim (*schlimm: slecht*). 't Is nu '45 en nog hebben we geen koffers gepakt. Men denkt steeds, lang kan het niet meer duren, maar ophouden doet het ook niet. De Russen staan watertandend voor Berlijn. Breslau is ingesloten en Halle staat klaar om de Dresdense hospitalen te ontvangen. In 't Westen komt er ook weer roering. Ze zijn voeling aan 't nemen. Geregeld is er weer alarm.

Dan schrijft men hier nog dat binnenkort de 'entscheidende' (*beslissende*) slag zal losbreken en dat alles wat Engelse vlugschriften verspreiden 'quatsch' (*klatskoek*) is.

't Is om uw hoofd in handen te nemen en naar de massa vluchtelingen te gaan kijken. De helft van de Duitsers is zot. Wat men hen vertelt, slikken ze als suiker, wat ze zien, verklaren ze onzin. Laat ze maar doen. De wereld wordt langsom schoner voor ons en niets kan ons nog doen twijfelen, het einde is nabij en lang zullen ze niet meer zingen van: 'Wir kommen auch noch einmal dran'.

(Hier eindigt het dagboekje in potlood geschreven. In een tweede boekje gaat Gerard verder.)

Het 'Konzentrationslager Mittelbau-Dora' in Nordhausen - ingang.

De toegang tot de ondergrondse werkplaatsen in Mittelbau-Dora.

Zaterdag 14 april

Grote God 't mirakel is gebeurd, de droom is werkelijkheid geworden. Na al deze maanden wachten, vooral na deze twee laatste hellemaanden, zijn wij bevrijd. We zijn vrij. De toekomst lacht ons weer hoopvol toe. Deze namiddag zijn de werken en de omgeving aan de geallieerden overgegeven. Alles wordt op bevel in werking gehouden. De voormalige Engelse krijgsgevangenen zijn nu de bewakers geworden. Wat is het leven weer schoon.

Maandagavond 16 april

Na veel beraad en veel belevenissen zijn we reeds in Sangerhausen (*ligt op een 45 km van Röblingen*). Gisteren werd raad gehouden. s' Namiddags geprobeerd een auto in gang te krijgen, zonder resultaat en daarna 't besluit genomen te voet aan te zetten. 's Avonds was ons stootkar veilig geborgen en ons 'klamotten' (*spullen*) gepakt. Deze morgen om vijf uur waren we reisvaardig en vatten we na afscheid genomen te hebben van onze kameraden met ons 5 man de reis aan. Rond negen uur hadden we reeds 20 km achter de rug en was alles gesmeerd verlopen. Na een uurtje rust, zetten we verder door en namen de moeilijkheden een aanvang. Tot drie uur in de namiddag hebben we gesukkeld zonder weerga. Vijf minuten stappen, een kwartuur van de baan en zo immer verder door het aanhoudend optrekken der bevrijdende legers. Om vijf uur landden wij in Sangerhausen aan, waar verteld werd dat het nutteloze moeite was verder te willen optrekken.

We zijn dan naar een verzamelplaats gegaan, waar ze ons vertelden dat na 2 of 3 dagen de reis zal voortgezet worden met auto's.

Na eens goed gegeten en gebed te hebben, gaan we er nu maar de pees afleggen en het op ons gemakken nemen.

19 april 1945

Na een paar dagen luilakken heeft men ons naar Nordhausen gebracht. We zijn in een van die moordkampen der SS: 'Dora' beland. Een strafkamp gebouwd op de lijken en in 't bloed van duizende mensen aller nationaliteiten. 't Is gelegen in een prachtige streek, in 't gebergte midden de wouden. In de onmiddellijke nabijheid zijn ondergrondse werkplaatsen waar V1 en V2 en de schroefloze vliegtuigen werden geconstrueerd.

Naar de verklaringen van een Hollander, oudgevangene is 't hier ook een

Het "Lager" van Mittelbau-Dora

De bevrijding door de Amerikanen

(Foto's overgenomen uit 'Das KZ Mittelbau-Dora von Jens-Christian Wagner, Göttingen 2001)

van die beruchte moordkampen geweest. 's Morgens om 4 uur uit bed om nadien soms twee tot vier uur op de appelplaats te staan. Zo moesten ze zich dan, schamel gekleed als ze waren, zonder een vin te verroeren om 't even welke weersomstandigheid trotseren. Gans de dag werd gearbeid onder bedreiging van de knoet. Wie naar de commandoafdeling werd geroepen kon zich minstens aan 25 stokslagen verwachten. Eens werden 45 medegevangenen onder betichting van sabotage terechtgesteld. Alle gevangenen woonden de strafuitvoering aan de galg bij. 't Hoofd afwenden of andere uitdrukkingen van afschuw laten blijken werd met stokslagen bedacht. Menigmaal zo vertelde hij, is 't voorgekomen dat tijdens het appel verscheidene mannen van uitputting vielen om nooit meer op te staan. Als er 's nachts een gevangene bezweek, waren zijn kameraden verplicht het stof-felijk overschot 's morgens op de appelplaats in de rij te brengen waar vroeger zijn plaats was. Na een dag martelingen konden ze zich dan in hun krochten gaan neerleggen op half rot stro krioelend van 't ongedierte. We hebben nog niet alles gezien, maar op weg naar de ons aangewezen plaats, kregen we reeds enkele staaltjes van de verdragen martelingen. Nu nog lopen hier wrakken rond die de kampbewakers bij hun overhaaste vlucht moesten achterlaten als levende getuigen hunner wreedheden. Toen we aan ons barak kwamen aangeland, zijn we seffens aan 't ruimen gegaan. De vijftig bedden die in de kamer stonden zijn onverbidde-lijk met alles wat er in was buiten gevlogen. Gans de plaats is uitgeklopt en grondig gereinigd. Deze nacht gaan we ons vergenoegen met een paar plankjes, want wat eens een strozak is geweest, is niet veel meer als een mesthoop.

Het 'Konzentrationslager Mittelbau-Dora' in Nordhausen

Op 28/8/1943 kwamen de eerste gevangenen vanuit Buchenwald aan in Kohnstein in de buurt van Nordhausen.

Het kamp kreeg de naam Dora en was aanvankelijk een buitenlager (kamp, legerplaats) van het kamp van Buchenwald. In oktober 1943 werd het kamp Dora autonoom onder de naam 'Konzentrationslager Mittelbau Dora'.

Nadat Britse bombardementen op 17 en 18 augustus 1943 het Duitse raketten-proefstation in Peenemünde zwaar hadden getroffen, ging men de montage van de raketten naar ondergrondse locaties overbrengen. Dergelijke ondergrondse opslagruimten bestonden reeds in de krijt-

rotsen in de omgeving van Kohnstein.

Onmiddellijk werden gevangenen als dwangarbeiders gebruikt om deze ondergrondse gangen en ruimten om te bouwen tot ware fabriekshallen voor de bouw van raketten. Het kamp groeide uit tot een groot complex met meer dan veertig buitenlagers en 60.000 gevangenen, verspreid over de omliggende dorpen

Vanaf maart 1944 beschikte KZ Mittelbau Dora over een eigen crematorium en werden de doden niet meer overgebracht naar Buchenwald. Van januari '44 tot maart '45 werden hier 6000 raketten geproduceerd. In september '44 troffen de eerste van de hier geproduceerde V2-raketten Londen. Latere raketaanvallen maakten o.a. ook veel slachtoffers en schade in Antwerpen.

De eerste maanden sliepen, leefden en werkten de gevangenen in de mijngangen zelf. Het leven was er verschrikkelijk: onvoldoende toiletten, geen water, stank, stof en lawaai en een onmenselijke behandeling door de SS-bewaking. Alles moest immers wijken voor de snelle productie van de vergeldingswapens. Toen bleek dat meerdere raketten dienst weigerden of niet tot ontploffing kwamen, werd jacht gemaakt op mogelijke saboteurs. Ware of vermeende saboteurs werden onmiddellijk gedood door ophanging.

Op 11 april 1945 werd het kamp door eenheden van het 3^e U.S. Armeebvrijd. Ze troffen er nog enkele honderden gevangenen aan die de SS niet meer had kunnen evacueren.

Het grote barakkenkamp werd nog tot in 1946 gebruikt als doorvoerkamp en het was hier dat Gerard op 19 april 1945 terecht kwam op zijn tocht naar huis.

Zaterdag 28 april

We zitten hier bijna veertien dagen en de tijd is waarlijk goed voorbijgegaan. Na ons goed geïnstalleerd te hebben - iets wat ons veel moeite heeft gekost - zijn we er eens op verkenning uitgetrokken. Alles wat de Hollander ons heeft verteld, komt ons nu als geloofwaardig voor. Met eigen ogen hebben we ons van sommige praktijken kunnen overtuigen. We zijn in de bunker die als gevangenis was ingericht, binnen geweest.

We hebben het crematorium bezocht waar 't stoffelijk overschot van 25 helden wachtte op een waardige uitvaart. We hebben die uitgemergelde wrakken zien strompelen door 't kamp. We hebben op het stoffelijk overschot die sporen bemerkt van de stokslagen en de andere onmenselijke folteringen. We hebben gegruwd toen we dachten aan de onmenselijke dingen die hier hun ideaal en hun land zijn trouw gebleven tot in de dood. Nooit ofte nimmer zal één pen die gruwels kunnen beschrijven. Nooit of te nimmer zal een mens die helden kunnen roemen zoals 't moet.

Deze morgen hebben acht man hun biezen gepakt en zijn opgetrokken naar Kassel. Verscheidene anderen maken ook reeds plannen om maandag op te trekken. Heden middag is een Belgisch transport Rode Kruiswagens onze zieke kameraden komen weghalen.

De controle op de Russen en Polen is versterkt, hun vernielingswoede en plunderen was alle grenzen te buiten gegaan. Naar 't schijnt zouden er al een paar burgerlijke slachtoffers gevallen zijn. Verder is 't leven hier nog niet zo heel slecht. Eten hebben we zoveel ons lust en verder hebben we niets anders te doen dan luiakken.

Zaterdag 5 mei

We zijn weer een beetje verder met de tijdrekeningen en 't naar huis toe gaan. We zijn deze morgen in een ander Lager beland na heel wat wetenswaardigheden. Woensdag hebben we een plan beraamd en donderdag zetten we ons aan 't werk. 's Avonds hadden we dan twee wagentjes staan, waarop we ons hele huishouden ingepakt en verzekerd hebben. Gisterenmorgen zijn we in de vroege uit het kamp geslopen en na een hele dag opstappen door een wondermooie streek kwamen we in een dorpje Worbis terecht 13 km verder. Seffens werd bij de burgervader eten en logement opgeëist en daarna werden onze wagens nog eens nagezien.

Een paar uurtjes na onze aankomst legden we ons in een schuur op een paar bundels stro te rusten. Deze morgen werden we als fris man wakker en zetten we onze reis voort. Slechts een anderhalf uur op de baan, werd er naar ons papieren gevraagd. Ons Belgisch paspoort was niet voldoende en we mochten een Lager binnen marcheren. 't Schijnt in ieder geval beter te zijn dan in Nordhausen. Iedere nationaliteit is apart, logeren apart, hebben een eigen keuken enz.. Iedereen vertelt hier dat toekomstige maandag de lijn

Antwerpen december '44 na een inslag van een V2.
56 doden, 37 woningen vernield.

Nordhausen - Kassel gereed komt.

Volgens van goede zijde vernomen wordt, is 'das Grosdeutsche Reich' eindelijk opgevouwen.

Daarjuist komt een slechter nieuwtje binnen. Er zou namelijk een geval van typhus in 't kamp zijn vastgesteld. Als dat waar is, zitten we voor 40 dagen vast en zullen we onze dromen zien verzwinden.

In alle geval geen moed verliezen en in goede verwachting ga ik de reis naar morgen aanvangen.

Vrijdag 11 mei

De jobstijding van voor een paar dagen is in de kiem gesmoord. Geen enkel geval meer ontdekt, 't water ontleed en niets gevonden, jong en oud, groot en klein van een spuitje serum voorzien en alle gevaar is geweken.

't Is nu juist half tien voormiddag en we hebben reeds ons peil voor vandaag. We krijgen goed te 'bikken' (*eten*) en zien de komende dagen hoopvol tegemoet.

Rond acht uur hebben we weer eens onze training doorgevoerd. Deze bestaat in een spurt van 700 m die onze barak van de afvalhoop van de Amerikanen scheidt. Reeds drie opeenvolgende dagen was het om 't zelfde uur te doen. Dan komt een vrachtwagen aangebold die 't mislukte brood, ledige bloemzakjes en dozen uit de Amerikaanse keuken afvoert. Bij de eerste tekenen der nadering wordt gestart voor de allesgevende wedloop. Want het is er rap bij te zijn, 't loont de moeite en iedereen kent het sein.

Deze keer waren we in superform en waren we er als de eersten bij. We hebben ons gespecialiseerd in de bloemzakjes en deze rit hadden we niet veel moeite om een schone buit te bemachtigen. Een paar stukken brood en een ganse 'menge' (*hoeveelheid*) van het witte goedje. Dees maal krijgen we er zeker 6 à 7 kilo schone witte bloem uit.

Je ziet de suksessen der U-boten zijn wel niet zo groot en de bevoorrading der Ivanhoe's niet zo hoofdbrekend. Wat we uit die mannen hun afval rapen, hadden ze hier in 't Paradijs nog niet eens voor hun 1ste kwaliteitsproducten.

Laat ze maar doen, eens komt toch de dag dat we uit ons mizeriekot, thans kuuroord, naar onze heimat wederkeren.

Bij de verwelcoming van Jean de Cazes in Merendree.

1. Gerard Wille
2. Cecile Neerman (?) op de arm.
3. Gentil De Vreese
4. Vrouw die bloemen afgeeft: Helene De Schrijver
5. Noë Focquaert
6. Gebukt Jean de Cazes

16 mei 1945

Eindelijk is 't er van gekomen.

Ja, we zijn nu goed geïnstalleerd en hebben een schone voorraad van 30 kgr bloem, zodat we geen zorgen meer hebben. Nu is't niet meer nodig voor meer te zorgen. Morgen zullen we afreizen naar Mulhausen, maar slechts 15 kg bagage mag meegenomen worden.

Nu heet het: inpakken en voor eten zorgen.

Donderdag 17 mei

We zijn in Mulhausen in een grote kazerne beland. Merendeels der plaatsen is door Russen bezet. Morgen reizen we verder naar 't Westen. Gisteren hebben we nog eens gebakken: voor ieder een brood en 34 pannenkoeken. Tot midden in de nacht heeft het geduurd, maar 't loonde de moeite. Schoon brood is uit de oven gekomen en als 't gaat doen we het mee naar huis.

Zo-even is een kolonne Amerikaanse vrachtwagens vol Russen aangekomen uit het Westgebied. Ongeveer 60 auto's waarmee we morgen verder zullen reizen. De reis gaat vermoedelijk naar Münster.

Vrijdag 18 mei 's avonds

We zitten op de trein en rijden reeds 't Westen in. Na een ganse dag rijden werden we in Munster in een doorgangslager afgelost. Daar kregen we seffens een Pass en een bevoorrading en een uurtje later trokken we reeds naar de trein.

Na een paar uurtjes laden en rangeren zijn wij nu op weg naar 't Droomland.

Zondag 20 mei Sinksen 1945

We zijn thuis in 't vaderland weergekeerd. We zitten hier nu in Hoi in een Lager, waar iedereen wordt ontleed.

Maandag 21 mei

't Gaat hier traag, heel traag vooruit. Hier zit 2500 man en tot nu toe zijn er slechts 700 buiten en zijn er reeds 98 man met een zwart zieltje uitgepikt.

MERENDREE		Lijst der afgeleverde attesten in zake de repatrieringsvergoding		
MUNICIPALITEIT		GEMEENSCHAP		STATUS
gemeente van		afdeling van		Land
Namen		Adres		Datum
Nr.	NAAM en VOORNAMEN van de REPLICANTE	ADRES	DATUM der aflevering	VERVOLGING
X	1. Van Hende Ernest	Merendree, Linné	11.1.95	10.5.95
X	2. De Haan Hendrik	Merendree, Linné	11.1.95	10.5.95
X	3. De Groot Hendrik	Merendree, Linné	11.1.95	10.5.95
X	4. Van der Walde Gustaaf	" " 16	"	10.5.95
X	5. Wille August	" " 17	"	10.5.95
X	6. Verweke Maurice	" " Overpelt	"	12.1.95
X	7. Poelmann Henri	" " Velde 23	"	5.5.95
X	8. De Wilt Georges	" " Durmen 68	"	13.10.95
X	9. Poelmann Lucien	" " 17	"	12.1.95
X	10. Poelmann Henri	" " 8	"	5.5.95
X	11. De Wilt Maurice	" " Ootwegen 89	"	16.12.94
X	12. Verweke Gustaaf	" " Velde 16	"	2.4.95
X	13. De Schuyter Lucien	" " Overpelt 9	"	11.1.95
X	14. De Clercq Louis	" " Velde 16	"	16.1.95
X	15. " André	" " "	"	"
X	16. Soest Jules	" " Overpelt 14	"	11.1.95
X	17. Van Ooteghem August	" " 56	"	11.1.95
X	18. Haaxt Volvère	" " Velde 12	"	"
X	19. Congest Gabriel	" " Ootwegen 6	"	"
X	20. Wille Fernand	" " 16	"	11.5.95
X	21. Van der Velde Gerard	" " Durmen 64	"	11.1.95
X	22. Gillis André	" " Velde 17	"	16.1.95
X	23. Volvère Henri	" " 15	"	11.1.95
X	24. Cornet Armand	" " Ootwegen 53	"	12.1.95
X	25. De Wilt Robert	" " Overpelt 12	"	11.1.95
X	26. Wille André	METAG Merendree, Ootwegen 117	11.1.95	10.5.95
X	27. De Haan Maurice	" " Ootwegen 89	"	11.1.95
X	28. De Haan Maurice	" " Overpelt 10	"	"
X	29. De Haan Maurice	" " Overpelt 10	"	"
X	30. Van Hende Lucien	" " Ootwegen 17	"	10.5.95
X	31. De Haan Maurice	" " Ootwegen 17	"	10.5.95

Lijst van de gerepatrieerde inwoners van Merendree
(Archief gemeente Nevele)

Voor vandaag zal men niemand meer bedienen en er is verder niets anders te doen dan te slapen en te wachten.

Donderdag 24 mei

Na heel wat last en ongeduld zijn we eindelijk op reis. Gisteren zijn we met de trein naar Landen gereden. Daar hadden we nog een verbinding met Brussel waar we om twaalf uur aankwamen. Na een goede tas bouillon en een paar koekjes nam ik van mijn laatste vriend afscheid en begaf ik mij naar de trein. Tot in Gent direct en van Gent omnibus tot Oostende. Rond half negen komt hij in Landegem aan. 't Zal een slag en een vreugde geven weer een weerzien dat niet zo heel rap zal vergeten worden.

Bedenkingen na het eerste overweldigen van het weerzien

Twee jaren nu heb ik in Duitsland verbleven als verplicht tewerkgestelde. Veel is er in die tijd voorgekomen. Ontmoedigingen, teleurstellingen, heropflakkingen van de moed, hardnekkig strijden tegen het demoraliserende, tegen honger en dorst, onzekerheid over 't lot der naastbestaande, onzekerheid over ons eigen leven, strijden en vechten voor zijn bestaan.

Een ding is mij bijgebleven als het schoonste wat ik gedurende die twee jaar heb ontmoet. Veel intimiteit heb 'k tegenover de Duitsers niet aan de dag gelegd, maar een specimen is me op mijn weg getreden de eerste dag dat ik werd tewerkgesteld. Van 't eerste uur af is die man mij opgevallen en na langdurige omgang bij 't werk leerde ik hem kennen als een gouden hart. Slechts één mens van dat soort heb ik in Duitsland ontmoet, slechts hij alleen kon ons een dienst bewijzen zonder winstbejag. Hij alleen had mijn genegenheid, ook al was hij uit de aard onze vijand. Die mens had ik steeds gediend waar ik 't kon. Voor eeuwig blijf ik hem dankbaar, nooit zal ik hem vergeten.³⁵

Deze jaren hebben met hun mizerie en hun lasten, niettegenstaande hun overwegende schaduwzijde ook hun goede kant gehad voor deze die het

---

³⁵ Gerard bedoelt hier zijn meestergast Herman. (E.W.)

grijpen wilde.

Velen zijn heengegaan om nooit meer weer te keren. Velen zullen keren zoals ze niet zijn heengegaan. Alleen zij met een sterke wil en rotsvast geloof alleen, hebben zo'n verblijf doorgemaakt zonder hun leven te bevleken. Velen zijn gevallen op de weg om nooit meer op te staan. Veel levens zijn geknakt. Veel lichamen, maar ook veel zielen zullen ziek uit ballingschap zijn weergekeerd.

Ergens in deze nota's zal wel staan, 'na regen komt zonneschijn', niets is meer waar.

Twee jaar heeft het voor ons geregend en zijn de buien opeenvolgend over ons heengegaan. Maar toen ik laatst die donderdag weer thuis was, is de zon opgestaan en vol aan 't gloren gegaan.

Weet je wel, lieden die nooit het afscheid hebben gekend, wat een weerzien geven kan?

O, 'k heb zoveel vreugde beleefd aan 't weerzien mijner familie, vrienden en kennissen.

'k Ben zo heel gelukkig geweest bij 't weerzien van mijn geliefden. 'k Ben zo heel veel rijker geworden aan liefde voor de haardstee. We zijn zo heel veel beter gaan beseffen de waarde van ons land en ons volk.

Ons schone België.

Gerard WILLE

Mensen van Toen

Familiekundige rubriek

GOED NIEUWS VOOR FAMILIEKUNDIGEN

Sinds begin van dit jaar werd het namenregister op onze website aangevuld met alle familienamen die tot op heden werden vermeld in de tijdschriften (1991-2001) en de rubriek (2002) **Mensen van toen**. Dit huzarenstukje werd klaargespeeld door ons lid de heer **Patrick Tuyschaever** uit Eke, waarvoor onze oprechte dank. Deze belangrijke aanvulling zal het opzoekwerk van onze leden en de vele familievorsers ongetwijfeld ten goede komen. In ons namenregister waren tot op heden enkel de familienamen uit ons heemkundig tijdschrift Het Land van Nevele beschikbaar van 1970 tot en met 1995. Wie denkt ons te kunnen helpen voor het verder zetten van dit register tot en met heden kan contact opnemen met Lieven & Catherine De Ruyck-De Groote (catherinedg@pi.be) of André Bollaert (landvannevele@belgacom.net).

Land van Nevele	Mensen van Toen
A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z	A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z
MABE VII/55	
MABELIS I/8 - III/14, 19	
MABILIS IV/13	
MACHIELS VIII/94 - XXXIII/186	
MAC GRAE VIII/88	
MAC LEOD VII/43, 101 - VIII/86	
MADOE XI/4	
MADOU I/55 - II/37, 38, 46, 47 - IV/74 - V/7 - VIII/30, 45 - XI/6, 10, 92, 93	
MAEBBE XI/94	
MAEBE II/87	
MAECH XXXIII/182	
MAEGHERMANS III/92	
MAEKE III/53	
MAENAUDT V/77	
MAENAUT III/76 - XI/87	
MAENHAUDT XI/97	
MAENHAUT III/4-6, 59-62, 64, 65, 68, 72, 76, 77 - VI/45 - VII/83 - IX/11, 74 - X/11, 13-15, 68, 78, 80, 91 - XI/86	
MAENHOUDT II/102 - V/39 - VI/38 - VII/7, 83 - VIII/51 - X/61, 63	
MAENHOUT I/27, 88 - II/4, 13, 28, 46, 72, 100, 102 - III/63, 80, 96, 98, 105, 109 - IV/77, 80, 85, 86 - V/22, 51, 62, 68, 78 - VI/16, 29, 46, 93 - IX/74 - X/22 - XXXIII/86, 88, 95-99	
MAENOUT V/75	
MAEPE IV/62	
MAERE X/68	
MAERS VIII/63	
MAERSCHALCK II/21, 46 - IV/39, 87	
MAERSCHALK IV/87	
MAERTENS IV/69 - VI/63, 64, 70 - VII/28, 35, 40 - XI/63	

SENIOREN SCHRIJVEN NU: “DE TIJD VAN TOEN”

Sedert enkele jaren organiseren wij, de heemkundige kring “Het Land van Nevele”, een opstelwedstrijd voor de leerlingen van de basisscholen uit ons werkgebied. In die opstellen komen thema’s aan bod uit de kinderjaren van hun grootouders, zoals “De school van mijn grootouders” en “Speelgoed uit de tijd van mijn grootouders”.

Op initiatief van ons bestuurslid Daniël D’Hooge deden we een oproep in het Infoblad van de gemeente Nevele om ook onze grootouders en senioren zelf ertoe aan te zetten hun herinneringen neer te pennen.

Hieronder publiceren we de eerste opstellen van enkele Nevelse senioren. Indien de tekst geen titel droeg, hebben we er zelf een aan toegevoegd.

BROS GANSBEKE

Onder de vele Landegemse stropers van voor de Eerste Wereldoorlog was Bros Gansbeke zeker de meest gekende.

Men zegt dat hij nooit heeft gewerkt. Als men Bros tegenkwam, liep hij steeds blootvoets. Met een baal en een schop in zijn onafscheidelijke kruiwagen passeerde hij iedereen zonder opkijken en door de dorpskom kwam hij nooit. Hij kende alle voetwegen en wist in weiden en akkerland de kortste weg naar het “mennegat”. De steel van de schop, door het gebruik zeer glad geworden, had reeds menig haasje verrast en het feit dat de steel vlot van de schop kon, mochten de dorpelingen niet zien.

Af en toe stopte Bros om in een weide een koeienvlaai op te scheppen, hij deed maar alsof. Met zijn scherp ontwikkeld opmerkingsvermogen had hij een verse konijnenpijp, een hazenleger, een fazantenpluim gemerkt... of had hij het geroken?

Eens controleerde hij zijn stroppen ergens tussen Ro en Markette in Hansbeke. Het was een zondagmorgen. Hij werd er door de jachtwachter - de garde - verrast. De garde stelde de bezwarende feiten vast... “*was in het bezit van wild, - op voormelde plaats, datum en uur.*” en ja hoe laat was het? Op die vraag antwoordde (loog) Bros dat hij het juist zes uur had horen slaan op de kerk van Hansbeke... het misdrijf was zonneklaar. De garde

was fier en zelfverzekerd, hij had eindelijk prijs... de sluwste stroper was gevat.

Bros wist dat de garde zich had vergist inzake het uur en gaf zich niet gewonnen. Hij liep in één adem door zijn zo goed gekende weiden en akkers naar Landegemdorp. Daar ging de vroegmis juist beginnen. Hij kwam nog even langs in de winkel van Rozeken (mijn vaders moeder), kocht er tabak en snuif, leende er een paar kloefen en ging doodgeemoedereerd naar de mis.

Toen zijn proces voorkwam had Bros een sluitend alibi: het kon niet dat men iemand betrapte op heterdaad om zes uur, zo een drie à vier kilometer ver van Landegemkerk en dat de beschuldigde om zes uur in de vroegmis aldaar aanwezig was.

De getuigenis van Rozeken was formeel: *“Hij had zelfs nog vóór de vroegmis tabak en snuif gekocht.”*

De rechter beval de vrijspraak en Bros stroopte verder, steeds blootvoets, met zijn speciale schop in zijn onafscheidelijke kruiwagen. Toch heeft Bros geruime tijd de wijken Ro en Markette gemedend.

Guido SCHAECK, Landegem

HET HUIS AAN DE VAART

In 1930 kocht Gaston De Witte, werkzaam bij de N.M.B.S. (Gent-St.-Pieters) een stuk grond langs het Schipdonkkanaal dicht bij de spoorwegbrug te Landegem. Het jaar daarop liet hij zijn woning bouwen. Gaston was een gerenommeerd duivenspeler. Hij vond dat zijn woning en zijn duivenhok ideaal gelegen waren - geen burens, rondom ongerepte natuur, goed zicht op het vallen van zijn duiven en niet ver van Landegemstation waar hij dagelijks de trein nam om zijn werkplaats in Gent te bereiken.

In 1937 kreeg Gaston het bericht dat “wegens noodzakelijke verbredingswerken aan het Schipdonkkanaal zijn huis diende gesloopt te worden”. Tijdens de afbraak van zijn 7 jaar jonge woonst trok Gaston met zijn gezin in bij juf. C. Gillis. Toen de nieuwe woning klaar was, dacht men bij de familie De Witte dat alle leed voorbij was. *“Men zou ons nu wel met rust laten.”* Maar in de meidagen van 1940 werd de IJzerenbrug om strategische redenen door het Belgisch leger gedynamiteerd. Het gevolg: scheuren in de muren, ruiten en pannen aan diggelen, het huis bijna onbewoonbaar maar

met de hulp van familie en buren herstelde men zo goed en zo kwaad als het kon: “*t Zal nu toch wel gedaan zijn met die miserie?*”.

In september 1944, bij de bevrijding, dynamiteerde men de spoorwegbrug opnieuw... en weer herstelde men de geleden schade... Zou het nu gedaan zijn?

Nog geen 4 maand later - op 1 januari 1945 - plofte een V1-bom op zo een 50 m van Gastons huis in de achterliggende beek. De schade was enorm. Het dakgebinte was verschoven, alle pannen weg, de ruiten aan scherven, muren gebarsten, deuren versplinterd... en toch prees men zich gelukkig: stel u voor dat de V1 een paar meter verder was ontploft. Inderdaad, door het feit dat de V1 precies in het midden van de Kalebeek was gevallen, bleven vader Gaston, moeder Madeleine en de drie zonen ongederd. De bom had over de nabije omgeving al het slijk uit de beek geslingerd, de fruitbomen rondom waren zwart van het goor en tot op het resterende deel van de schoorsteen trof men gras en slijk aan.

De woning was onbewoonbaar en 't was volop winter. Het gezin ging wonen bij tante Liza. Toch begon men met de herstelling en men vond in volle oorlogsperiode de pannen van hetzelfde type in Marke. Men haalde deze pannen met de auto van Kamiel Wille (toen cafébaas in “Het Huis van Commerce”). De herstelling met allerlei hulp en met kunst en vliegwerk verliep tamelijk vlot. Men hoopte op betere tijden en in het voorjaar 1945 nam men terug zijn intrek in het huis aan de vaart.

In 1970 kwam het bericht dat het Schipdonkkanaal weer moest verbreed worden. Als onteigeningsvergoeding kreeg Gaston 450.000 BEF. Te weinig om een nieuwe woonst op te trekken, oordeelde Gaston. Hij was toen reeds 10 jaar gepensioneerd en met zijn Madeleintje huurde hij een woonst in de Vosselarestaat.

Zij vierden er hun gouden bruiloft op 27 december 1974.

Guido SCHAECK, Landegem

SPEELGOED VROEGER EN NU

Degenen die van mijn generatie zijn en geboren werden in het begin van de jaren dertig zullen het kunnen beamen. Veel speelgoed hadden de kinderen van de gewone werkmans niet, dat was eerder voor de kinderen van de rijken en de handelaars.

Want als de Sint kwam, was hij waarschijnlijk al eerst bij de rijke kinderen langs geweest, bij mij was dat in elk geval zo. De Sint kwam zeker op het einde van zijn tocht over de daken, of toevallig was het gevraagde speelgoed niet voorradig. Voor mij was het gewoonlijk een paar lange wollen kousen, een sjaal die moeder voor mij had gebreid, een wintertrui, een zakje knickers en een paar mandarijntjes en wat “karlientjes”, maar zelden speelgoed.

Als wij nu aan onze kleinkinderen vertellen met welk speelgoed wij het moesten stellen, bekijken zij ons met ogen alsof wij van een andere planeet komen. Begrijpelijk, want zij hebben nu in hun zakken een game-boy, een tamagochi - of hoe noemt zoiets - een walk-man en een GSM om naar hun vriendjes en vriendinnetjes berichtjes te sturen. De meesten hebben thuis een stereo-installatie met CD-speler en zij hebben de laatste CD van hun favoriete groep of zanger in hun ruime collectie. Zij spelen computerspelletjes, surfen op het internet of zijn aan het e-mailen.

Wij moesten het met heel wat minder stellen. Wij waren al blij als wij een schaarthe mochten gebruiken om prentjes uit te knippen en een naald of sluitspeld kregen om de figuurtjes dan uit te prikken. Een “zoever” mogen maken van een eindje breiwool en een grote mantelknoop bezorgde ons al heel wat pret. Een ledig bobijntje van naaigaren was zeer welkom, vier nageltjes erin geklopt, wat oude breiwool en een naald en wij konden uren zitten “haken”, een soort koord breien. Hadden wij twee bobijntjes dan werd een tank vervaardigd, een elastiekje erdoor, aan de ene kant een lucifer, aan de andere kant een stompje kaars en een nagel, met de nagel het elastiekje opwinden, het zaakje neerzetten en onze “tank” reed. Maakten wij in de randen van het bobijntje inkepingen dan kon onze tank over kleine hindernissen.

Een eindje van de binnenband van de fiets konden wij gebruiken om er “rekkers” van te snijden, ze aan elkaar rijgen, aanspannen, loslaten en onze “rekker” ging de lucht in. Meer dan één rekker hing dan in de elektriciteitsdraden en dan poogden wij die er terug af te schieten. Wij hebben nog revolvers gemaakt van een stokje, enkele rekkers, een luciferdoosje en een wasknijper, zo konden wij dan één rekker wegschieten. Een zwaard moesten wij zelf maken, liefst van een van die ouderwetse lange kapstukken, een fluitje snijden uit een elstak of in een elstak figuurtjes snijden, hield ons een tijdje zoet. Een “klakkebos” maken van een uitgeholde vliertak, een “stam-

per” maken en dan “tappen” wegschieten. Tappen waren gekauwde “klodden”, afval van vlas. Wij kauwden er op tot onze kaken er pijn van deden.

Van een oude klomp een zeilbootje maken om het dan in één of andere gracht te laten varen. Een stukje krijgt dat “toevallig” in onze zak was terecht gekomen als wij het bord moesten afvegen, kwam van pas om te “viertafelen”, een vierkant op de stenen getekend, één horizontale en één verticale lijn plus twee diagonale en wij konden weer spelen. De bedoeling was om uw drie dezelfde voorwerpen op één rij te krijgen, dat konden knopen zijn, keitjes of schakels van een fietsketting. Die schakels konden dan ook nog gebruikt worden om te “pikkelbenen”, de schakels boven op uw hand leggen, ze opgooien en dan terug opvangen boven op uw hand.

Op de “plaatse” konden wij voetballen op een ledig conservenblik of met geluk op een “moussen” balleken, met de knikkers rondeden of slangeschieten of “toetsen” met knikkers of “bolleketten”.

“Boerekluiten” was ook een geliefkoosd spelletje, een stapeltje stenen was “de boer”, de bewaker legde zijn steen er bovenop en de anderen poogden het zaakje omver te gooien met hun steen. De kunst was dan, om zonder door de bewaker “getikt” te worden terug over de beginlijn te geraken. Was de boer omgegooid dan moest de bewaker eerst de stapel overeind zetten alvorens hij iemand mocht tikken. Wij konden evenwel ook proberen de terugtocht af te kopen. Wij vroegen aan de bewaker wat wij kregen, volgens de afstand kon dat variëren van “één tip” en “één hiel” of “twee tippen”. Dan mocht ge uw steen in evenwicht op uw voet leggen en hem zo over de “meet” schoppen. Lukte het niet, dan was u de bewaker.

De velg van een oud fietswiel was een geschenk uit de hemel. Wij liepen dan naast de velg en hielden ze bollend door er met de hand of een stokje op te slaan of door het stokje in de gleuf te houden en de velg zo voort te duwen. Daar er toen overal nog kasseien waren, gaf dat een ratelend geluid als wij zo met vier of vijf bengels koersten zodanig dat er hier of daar wel een deurtje opening en wij de goede raad kregen elders lawaai te gaan maken.

Met een “brandglas” een stukje “film” of papier in brand pogen te steken door met ons brandglas een brandpunt te maken en zelfs op onze hand of

arm te branden “om ter langst”. Met een mes land afkappen, boog en pijlen zelf maken, of bij wonderig weder ons “drake” proberen in de lucht te krijgen, maar die meestal “stekte” en op de grond terecht kwam.

Aan de schoolpoort speelden wij gewoonlijk “baare” of “keije” maar juist zolang tot ze met de bende koeien van “‘t armhuis” passeerden en meestal ging de staart van die beesten de lucht in om wat “drets” op de grond te laten vallen en de pret was er af. Dan was het de moment om op de trappen van “‘t stadhuis” te zitten kaarten met coureurs of “melkerijbontjes”. Soms konden wij eens een “vuurkei” kopen en als wij die op de stenen gooiden gaf dat een knetterend geluid. Of met twee “bouten” en één “moer” maakten wij een bom. Tussen de twee bouten die wij op de moer schroefden, staken wij toen twee of drie “pistontjes” en dat gaf een ferme knal als wij dat op de stenen lieten vallen.

“Stekstuiven” of “meetje stekken” paardje spelen, het “paard” had aan elke arm een touw en de “menner” kon dan “tuke” of “geire” trekken, naar gelang het paard rechts of links moest. En in den toptijd was het “kappen” of “peeske trekken” en als den top niet draaide en weg draaide was het “ne zeeker”.

Als wij spelletjes gingen spelen, werd er veelal afgerommeld om te weten wie “hem moest zijn”, en gewoonlijk was het van “olle bolle riep mijn zole, olle bolle knots”, die werd afgetikt bij knots en de laatste die overbleef moet “hem zijn”. Of van “achter de piano stond er een kanne al die er van drinkt die stinkt”. Blindemannetje spelen, wie zit er in mijnen hof, haasje-over springen, of “brood in den oven steken”. Of we speelden in “Den Hoel”, sprongen over de grachten of gingen op puinjacht, en soms plaagden wij “Tuurluutsen” die daar koeien wachtte. Of in “Den Oostbroek” zaten wij na het spel nog eens bij “Karken van ‘t Armhuis” die daar in een klein schuilhokje op de koeien moest letten die daar graasden.

Stapels “Vlaamsche Filmkens” en “Ivanovkens” hebben wij uitgelezen. Jim en Willy Sweaton en Dolly, Bill Sullivan, Inspecteur Robert en Jo de Karbonkel, Oom Felix en Dick, Prinses Mio Tan en Dikke Tante, wij konden ze ons allemaal inbeelden, zo gingen wij in die lectuur op. Echt spannend.

Wij hadden niet veel speelgoed en toch waren wij tevreden, zelfs met het speelgoed dat wij zelf hadden gemaakt. Wij droegen er zelfs zorg voor.

De rijke kinderen hadden toen een fiets, een “trotinette” (step), ijs- en rolschaatsen, een trapauto, een meccano, tennisraketten of een luchtkarabijn. En toch is het voorgevallen dat er van die kinderen vroegen als ze eens met ons klakkebos mochten schieten of eens met ons brandglas mochten spelen of onze tank eens mochten laten rijden. Wij mochten dan even met iets van hun speelgoed spelen, heel even maar, want hun ouders mochten het niet zien.

Ja, zoals je ziet zijn de tijden helemaal veranderd. De jeugd van nu heeft een overvloed aan duur speelgoed en ze vermaken zich op hun manier en ik gun hen dat van harte. Maar ik heb mij al vaak afgevraagd of ze nu tevredener zijn dan wij in onze tijd? Ik zou het niet met zekerheid durven zeggen. In elk geval, ik hoop van wel en ik wens het hen van harte. Want wij, wij van de jaren dertig, wij kunnen ons moeilijk in hun wereld inleven.

André D’HOORE, Nevele

DRUEMN... OCH HEERE TOCH...

Iedereen druemt wel ne keer van iets, maor druemn zijn bedrog wordt er gezejid en uek, druemn koom hoast nooit nie uit. Ik drueme altemets uek wel ne keer van iets, moar dienn druem zoal wel nooit nie uitkoomn, spij-teg genoegd. Maor kijk, ‘k weede oal wat daa gaot zeggn ols ‘k ulder vertelle waarvan da’k drueme... Da’k zo benne, of da’k ne slag van de meuln ghad he, of da’k ze nie oallemaal nie meer tuebe he, maor ‘t kan mej nie schilln. Maor kijk, ‘k zoal ‘t ulder ne keer gaon eksplikeern zie.

‘k Zoe nog girn ne keer weere keern op ‘ boernhof waor da’k geboorn ben en daor ne keer wa gaon rondneuzn. Ne keer in de pirstoalln goan kijkn, maor die pirdn van tons zulln daor oallichte niet meer stoan, ‘t woarn der tons zeevne in dienn tijd, de koestoalln en de virkenskootn, den jeuzoldre en den dilte, ‘t kerrekot, ‘t braskot en ‘t ovemuur. De messijnk en de mesput zulln oal wel wig zijn peize’k, suust lijk ‘t struekot en ‘t kerbuurekot, en d’heitnen pompe die vuer ‘t huis stond en ‘t zoal verzeekers geen heitmijte nie meer stoan uek, en ‘t zoal verzeekers wel een brokke veranderd zijn, ‘t es oal te lang geleen.

En tons azue ne keer nen oavend in die gruede boerekeukn zittn olst echt baomesse es en rond de buizestoove zittn mee 'n bendeken. De stove stoa te ronk, de reegn klettert teegn de ruitn en de wind hankt zulkn daoneg leevn daa de boalkn huert spokkn en kroakn en ghuert doar ieverst een kotdeure of een zoldervenster da't oal en te veele schilt. 't Wordt donkre, en de kienkee of de kerbuurelcuht wordt omstookn en ge zeit weere wat da 't er van de kwestie es. Onder de stoove ligt er een bondelke struet, wa fijn heit en wa kappelijkskes vuer 's anderendags de stove weere t' omsteekn en de koolbak es goe gevuld. 't Beginn der eenigste de koartn want 't wirk in de stoalln es gedaon en gheurt hulder lament geevn, troef, troef en wa gao daor mee doen, 't zijn oal d'onze. Ouw, zegt er eenn, jaot, 't zijn oal d'huldre maor ge zit er oalgelijk in. Der wordt geteld, op de toafel gebuuist en ne keer gevloekt, 't worden vier meetn gevoagd en aan den andere kant vier meetn beigezet en den deel goa vuert. Peetse zit in zijne zeetle en hee hoalt zijnn toebakzak uit, een gedruegde zwijnsblaoze van 't laotste virkn da geslacht es, hee vult zijn puipe mee fleur de lochtijnk en hee zet er nog een truzzeken bovenop en j' omsteekt zijn puipe. Hee pafst azue wa firme wolkn noar de zoldrij en 't beginn der oal eenegste t' hoestn en ze zeggn da't in hulder keele kriebelt. Maor Peetse pafst vuert lijk da der niets gebeurd es, hee trekt de speekbak van onder 't stovekot en speekt mee veel zwier ne firme kleister speeke in de speekbak die gevuld es mee vese zaaglijngn. Meetse moe oal mee ne keer naor een ander plaotse en ze makt de kienkee mee en we zittn in 't donkre tot dat er eenn de kissepanne vindt en de kisse omsteekt en we zien weere wat dan we zeggn. Meetsen es daor nog oallichte weere mee de kienkee en 'k zie nuij achter wat da ze geweest hee, z'hhe een talluere mee en 't ligt daor azue 'n gruede knorre vet vlees op en een ferset. 'k Zie nuij nog maor dat er neevens de stoove een kasserolle stao mee nen handdoek oovre, ze gao verzeekers koekn bakkn. Z'heft ne keer d'n handdoek op en 'k zie aan heurn aanleg da ze der jaost gao aan beginn. 't Wordn oal rap nog eenegste scheijkes heit in de buize geschoovn en nog ne keer goed in de stoove gekoterd en tons wordt de schijve mee twee gruede uern op de stoven gezet en 't spel kan beginn. heuren temper es genoeg gereezen, vuerzichtig wordt de buize nog ne keer afgevreevn mee een proobre vodde en 't ferset wordt in de knoore vet vlees gestookn en de buize wordt goed ingevet. Vuerzichtig wordt den eerste polleepel temper geschept en d' eeste rondeles wordn op de buize gegootn en ols ze beginn te kleurn worden z'ommege draaid mee de koekeschubbe. 't Begint oal goed te riekn en d'eerste die gebakkn zijn wordn op een gruede talluere geleijd en der

wordt nistig vuert gebakkn tot da meetse zegt: Gastn, ols huldren buem uit es meugde tons uitscheen want de koekn zijn g'reed. 't Duurt nog niet te lank of den buem es uit en de kaortn vliegn langs de kant. De toafel wordt greed gezet; elk zijn talluere, een mes en een ferset en ne speelkom vuer kaffee, de bootre, 't meelsuikre en de zelfgemoakte irrebeeskonfetuure en ze keunnn huldren buik vul eent. Smoakelijk. De koekn gaon gewilleg naar binnen, 't wordt niet te vele gebabbeld en ols iedereen voldoan es wordt de toafel afgekroamd, den afwas wordt op de kannebank gezet, dat es vuer morgn.

't Es nog oaltijd baomess en 'k zoe ne keer naar 't vertrek moetn maor dat es nog een ghuel endeken van de huize. 'k Ben oalgelijk nog zue zot niet van in da beesteweere zue verre te luepn, 'k doe d'achterduer oopn en 'k stelle mej op de zulle en mee 'n boogntje over 't planier goat dat uek. Ze kijkn vaneigens oardeg omda'k zue rap weere ben en da'k nie nat ben en 'k krij nog oalliche een firm replement, moar da woarek oal geweune.

Ze zijn oal weer gildeg aan 't parlesanttn en 'k huere ze weere bezig over de kwao hand, iets aangezet zijn, van de maore bereen zijn, van charletans en kwakzoalvers en speukn. Da belooft da er een aordig woordje zoal geplaceerd worden. Ja, van die suekn da kan 'k gemakkelijk geluevn want dat es nie moeilijk vuer dat te verstoan. Ols 't er 't snachts eenn op azue 'n boernhof naar 't fertrek moest en hee liept daor naortoe in zijn witte lange onderbroek en daorbooven zijne wittn tabbaord en mee een witte sloapmutse op zijn huefd en 't hienkt daor aan die turremutse nog azue nen firmen trus te biezebijzn woas da toch moar een raor zicht, zekers ols 't vulle moane woas. En ols d'n hond tons begost t'huiln van 't voaderland wig tons haon de gebuurn de weerwolf ghuerd. En maor vertelln, den eenen wist dit en den anderen dat, den eenn hao een zwarte katte gezien en den andren zeijt dat er iets gijnk gebeurn wat d' oakster hao geschetterd. En oal mee ne keer wordt er op de deure gebuist, een momentse duedse stilte en den eenn keek naar de anderen en tons: Wien es ter daor, en ols ze zijn stemme irken-degen wiedrn de grendels van de deure geschoovn, de deure wierd oopn gegoan en de gebuur stond daore. Kom binn en zet uij beij. De kloefn uit en den boalzak, die in een kapke gepleujd was en dat hee oover zijn huefd en zijn schauwers hoa op de grond geleijd en hem beijgezet. Hewel joone, in zulkn weere nog op gank en zue loade, es 't er nieuws. Joat, 'k hé 'n veuleken beij, een merrietjen, suust zijn moedre, en suust dezelfde blesse, ten

es geen hoar verschil in; allé profisjat en 't es t'hoopn da der chanse mee hét, wat 't es de laotstn tijd oal 't een en 't ander gebeurd in d'n omtrek en 't woas weere een schuij frauwmens op marode.

In dienn tijd zaagn de mensn oovroal heksen, 't woas genoeg daa in een klein huizeke weundege die der een beetse verruiloekt uitzag, daa moager woas, eenegste hoarkes op uuwe kinne en een vitse op uij koake en 't hoar een beetsen in uij tandn hienk en ge woart een hekse. En 't woarn tons van die wijvekes die zue doaneg krom gewirkt waorn dan ze dubbeltoe gijnjn daa vurstpann op huldre rugge kost leggn en ols ze haost geen tand neemer haon kostn ze nootn kroakn tussh huldren neuze en huldre kinne, en ols ze tons nog diervn mee ne stok gaon van aan d'thietmijte kostn die sluerkes deure gaon vuer heksen. Maor ols 't er ieverst een ventsen oalleene weundege op een hoveken daa een beetsen innewirts tond en hee hao niet te veel gemeens mee zijn gebuurt waost ne kwakzaolvre of ne kluiznaore, maor hee hao vuer oalles een remedie. Hee wist van welke krui'n da thee moest trekkn vuer die kwoale en welke blarn da moeste leggn op zweern en puistn. Ze klaptegen tons nog van 't keureventsens en ge zoedt tons wel ne keer oardig keun gegruend h'n dienn nacht.

Maor de tij'n zijn verander, 't zijn oal mensn die nuij in hulder huis een hekse op nen bezemsteel ahgn he'n en ze viern nuij allowien, iets da overgewoujd es van d'n andre kant van de wirreld. Dat es maor suust goed vuer de kommerse. In onze tijd waorn me wilder kontent mee een stoalkisse, een uitgholde beete mee twee uegn, enen neuze en ne mond in uitgesneen, dat op ne stok gestookn mee een brandende kisse daorin en daa waos toch maor een raor zicht. Nuij verschietn de mensn daor nie meer van, z'hen oal veel te vele gezien op de televieze. De kinders zijn nuij uek veel hardieër en gasereerder of wulder in onzen tijd. De mensn vind'n geenn tijd neemer vuer nog ne keer een resontse te doene of vuer wat te zittn lullepottn en vuer maollekaor wat te zittn tinsens en daa vinde'k spijteg.

Kijk, ge weet nuij van wat da'k dikkels drueme, ge weet hoe da't nuij es en 'k he ulder ne keer verteld hoe da't vroeger waos, verwondert hulder dat tons da'k azue nog ne keer iets weere zoe willn beleevn, en da'k daor van drueme. En ols ge tons, achter azue ne gezellegen oavend meugt goan sloapn en ge gaot, mee de kissepanne en de pispot noar de veite en ge keunt tons nog ne keer sloapn in azue een hueg bedde op ne kafzak die gevuld es

mee vers hoavren kaf. Ge voalt lijk nen blok in sloap en laot de reegn maor teegn de vensters kletsen en laot da baomesmeere maor leelijk doen en laot de wind maor huiln. Ge sloapt gelijk een rueze en t'sanderendags stao op fris en uitgesloapn ge zijt wakker gewordn omdaa z' aan de kaffeemeuln huerdege draain, ghuert de veugelkes zue schuene schuiflen en vuer de reste is aolles stillen en rusteg. Waor moete daor nuij nog vuern zijn, zegge't mej ne keer. Kijk, ge meugt mej nuij gerust hulder gedacht zegge, ge meugt zelfs zeen da'k zot ben, 't es mej aol gelijk, want zot zijn ols ge't weet, dat en es niet, maor ols ge 't nie en weet, dat es wat anders.

Allé, saluu en teegn 't noaste vergaorijnge.

Dreetse DUERE, Nevele

SLECHTE TIJDEN

Ik denk dat het in het jaar '38 was dat er voor de eerste maal mobilisatie was. Degenen die reeds soldaat waren geweest en onder een bepaalde "klasse" waren, werden opnieuw onder de wapens geroepen. Wij, als kind toen, begrepen er niet zo veel van, maar wij zagen toch dat de mensen onrustig of zelfs bang waren voor wat er kon komen. Gelukkig duurde die mobilisatie niet lang en toen de jongens weer terug thuis waren, leek alles weer gewoon. Er was toen later een tweede mobilisatie en deze keer leek het erger, er werden zelfs bij ons soldaten ingekwartierd en langs de vaart werden langs de rechteroever loopgrachten gegraven. Van de soldaten waren wij nooit veraf en wij kenden er vlug reeds enkelen bij naam. Af en toe mocht ik al eens mee als ze met hun gamel naar de veldkeuken om hun avondmaal gingen. De veldkeuken was toen opgesteld in de Langemunt op de koer van de bakkerij Claeys.

Wij waren inmiddels in het jaar '40 en op de "plaatse" werd alles in gereedheid gebracht om Pinksterkermis of "Neevel sijnsen" te vieren; en wij gingen al eens zien wat voor molens en kramen er zoal zouden staan. Ook "Lemmer" was bezig zijn paardenmolen aan het opzetten, maar toen hij het zeil er wou opleggen kwam er iemand iets zeggen en hij begon de molen terug af te breken. Wij begrepen er niets van en men maande ons aan om rap naar huis te gaan, maar bij onze thuiskomst was iedereen naar de radio

aan het luisteren. Toen ik iets wou vragen, werd ik snel het zwijgen opgelegd en even later hoorde ik een vreemde taal en al wat ik verstond was “Heil Hitler”. Toen vernam ik heel snel dat er oorlog was uitgebroken en men zei dat het juist zou worden gelijk in ‘14-’18, dat de Duitsers zouden komen en ons land bezetten.

Toen werd er naar elk nieuwsbericht geluisterd maar ze waren nog tamelijk gerust, het Fort van Eben-Emael zouden de Duitsers niet kunnen innemen en, mocht dat lukken, dan was er nog altijd het Albertkanaal waar ze niet zouden over geraken, het was immers zoveel breder dan de vaart, dus. Maar het ging vlug, de oorlog was pas begonnen of er kwam al het droevig nieuws dat André Coddens was gesneuveld, kort daarna was het Fort ingenomen en waren ze al over het Albertkanaal. Mijn moeder zei “Kom jongentje, we gaan vlug een paternoster bidden want het gaat slecht”. Waarop ik antwoordde: “We moeten nu niet meer lezen, ze zijn nu toch al over het Albertkanaal”. De Waalse soldaten zongen niet meer van “O près de ma blonde” en er heerste een bedrukte stemming. De Duitsers rukten op en ze waren al bijna in Gent en de Belgen raadden ons aan om te vluchten. Ze gingen ten andere de brug opblazen.

Tot op heden vraag ik mij nog altijd af waarom ze die loopgraven langs de vaart rechteroever hadden gegraven?

Wij trokken met pak en zak voort naar de villa in de Pastoorshoek waar later nog enkele families bijkwamen en wij allen in de kelders. Wij hadden reeds kanonnengebulder gehoord en hoorden de obussen fluitend overvliegen en daarna ontploffen, het werd ernstig. De Belgen moesten hun stellingen verlaten, de huizen aan de brug werden in brand gestoken, de brug werd opgeblazen en de gegraven loopgrachten lagen daar, keurig gegraven voor de Duitsers. Had men soms gedacht dat de Duitsers van over zee zouden komen, of was het een voorop goed beraamd plan? Wij zullen het nooit met zekerheid weten.

Wij zaten allemaal vol spanning af te wachten wat er komen zou toen mijn grootvader in de kelder kwam en zei: “Ze zijn daar, ik heb ze gezien”. En kort daarop was het zo ver, “Aufmachen... raus...” en we moesten het huis uit, wenend en bang, langs de Duitsers die daar stonden met het geweer in aanslag. Enkele burgers werden door de Duitsers mishandeld en geslagen, en wij vertrokken te voet, op goed kome het uit naar Gent. Aan de Vliegmachien in Baarle kregen wij wat water te drinken en de tocht werd

voortgezet, maar elke keer als ik langs de Vliegmachien passeer en dat huisje zie, denk ik er telkens aan.

Na een paar dagen in Gent te hebben doorgebracht bij verre familie konden wij weer terug naar de Pastoorshoek en als het huis in Nevele was opgeruimd.

In Nevele zag het er gans anders uit, die uitgebrande huizen, de kerktoeren die op het instorten stond en zoveel beschadigde huizen en vernieling. De Duitsers marcheerden nu door de straten en zongen van “Erica”, maar het klonk ons niet zo goed in de oren.

En de miserie begon, alles werd gerantsoeneerd, ja watte. Wij hebben dan ook strenge winters gehad en vuur gemaakt met alles wat brandbaar was, hout, “sebileden” en we waren content als we eindelijk “slam” konden kopen. Slam was eigenlijk kolenstof dat wij dan goed natmaakten, op de “gloei” deden en heel voorzichtig werd dan met de koterhaak een klein gaatje gemaakt en zo kon de stoof lang “staan”, soms zo lang dat ze uit was; ze had te lang op een klein pitje moeten branden.

Er werd brood gebakken van geschoten rogge. Het had zo lang en zoveel geregend dat de oogst niet droog kon worden binnengehaald en de rogge was op het veld gekiemd. De hardgebakken korst kwam los van het binnenste waarin nog een “waterring” te zien was. Heel lekker was het niet maar het was toch eten.

En witte bonen dat we “gefret” hebben, met ganse balen, bonensoep met veel bonen, brood met bonen, aardappelen met bonen, ‘s middags en ‘s avonds brood met bonen.

Veel vet en vlees was er niet en als er een zwijntje in “den duik” kon worden gekeeld, werden de schellekens flinterdun gesneden.

Als de eerste “levaart” er aan kwam, waren het gewoonlijk “kazakken met levaart” of “levaart met kazakken”. ‘s Morgens een pot “maltesop” en een “roggenen stuute” en we waren gezet glijk een puit op een wegelink.

In ‘t school kregen wij dan soep van Winterhulp, die werd toen gekookt in een “kot” achter het “stadhuis” waar “den bak” was. En bij één van die soepbedelingen, de tassen soep stonden klaar uitgeschept op een boord aan de muur in de gang, riekt Antoine Haerens aan de soep en hij zegt, tamelijk luid “Hei, ‘t es suust lijde”. Maar meester De Bruycker, die juist naast Antoine staat, vraagt “Antoine, wat is lijde?”. En Toine, zo rap als tellen “auwe wijveschijte”. ‘t Was nog niet helemaal uit zijn mond of hij kreeg daar nu toch zo ne wafel op zijn kaake dat het klonk gelijk een bel.

Ja, van 't schole gesproken, er waren toen schoolmeester opgeroepen door het leger en zij werden vervangen door juffers. Wij hadden er één in ons klas en ze was nogal volslank en ze kwam uit Gent. Het was dan ook vanzelfsprekend dat ze nogal vlug een bijnaam had en die lag voor de hand, "Dikke Bertha". Terwijl zij op het bord aan het schrijven was, had iemand zo één van die kleine, kleien marbeltjes in de stoof gegooid, juist nadat de juf er goed had in "gekotterd". Na een tijdje spatte het marbeltje met een korte knal uiteen. Dikke Bertha wipte op van het verschieten, wist niet wat er was gebeurd en ze werd nerveus. Er hing buskruit in de lucht en soms kon je de spanning zo voelen. André Van Gansbeke wou zijn zakdoek uit zijn broekzak nemen toen er per ongeluk zo een marbeltje op de vloer tikte. "Van Gansbeke, kom maar hier en geef dat maar af en als ge er nog hebt, laat maar komen." Schoorvoetend lei Van Gansbeke nog enkele marbeltjes in haar handen, allemaal, en ze hield haar beide handen op, en met een triomfantelijk "Voila, dat zal u leren" gooide ze allemaal de marbeltjes in de openstaande kachel. Wij zaten ons al inwendig te verkneukelen en wachtten met spanning op wat komen zou... en dan... pang pang pang pang... niet bij benadering te schatten hoeveel keer pang werd gehoord maar het had veel weg van een salvo met een mitraillette. Dikke Bertha was er echt niet goed van en ze zag rood van schaamte omdat ze zo dom was geweest van alles in de kachel te gooien.

'k Heb nog eens heel hard mogen lopen. Ik slenterde langs de vaart langs de rechter oever waar ik toen woonde, aan die kant was er toen een fietspad met fijn grind en daarnaast stonden toen twee rijen "achtkanten" of populieren en ik verveelde mij. Toen kwam er uit de richting Deinze gemoedelijk een Duitser aangefietst, en toen hij bijna op mijn hoogte was, draaide ik mij met mijn rug naar hem, bukte mij een beetje en loste toen een grote, luide wind en keek hem een beetje spottend aan. Maar Frits duwde heel hard op de torpedo, plaatste de fiets tegen één van de achtkanten, ik zette het op een lopen en Frits achter mij aan. Eerst over de akker, dan over de gracht, onder de prikkeldraad en de weiden van "Den Hoel" in. Oef, ik was hem kwijtgeraakt, en veel later ben ik dan op mijn gemak langs de Langemunt naar huis gewandeld, voorzichtig rondkijkend, maar ik heb Frits niet meer gespeurd.

André D'HOORE, Nevele

VERLOF

Verlof was overigens de allerhoogste betrachting. Dat wisten ze natuurlijk en het was een fluitje van een cent geweest om nagenoeg de hele kazerne te mobiliseren voor een bloedinzameling tegen twee dagen verlof de man. Voor de uitvoering van papieren maskers die als versiering moesten dienen op het officierenbal, een opdracht van de kolonel, kreeg ik eveneens twee dagen. Al heb ik de leeuw in zijn hol moeten opzoeken om hem aan zijn belofte te herinneren, maar hij capituleerde onmiddellijk en schreef het verlossende briefje. Een aardige man, dit algemeen gehate opperhoofd, in zijn rol van verstrooide sinterklaas die verlof had weg te geven en waaruit misschien meer dan twee dagen waren los te peuten. Al zag ik mij dat niet goed doen vanuit de stokstijve houding op eerbiedige afstand van zijn bureau zoals het reglement voorschreef.

Dat hol is later, op een avond, eens onder water gelopen tijdens een schrobbeurt. Wij konden niet vermoeden dat de hoogste in rang kantoor zou houden net bij de laagste plek van de gang en niet beletten dat het zeepsop met verbazingwekkende gretigheid onder de gesloten deur verdween. Hij zal daar de volgende morgen niet blij mee geweest zijn, maar als hij het ooit in zijn hoofd haalt, zijn memoires neer te schrijven, heeft hij alvast één anekdote om ze wat op te vrolijken.

Uit “Herkauwen”
(5e Linie Bon Soest, 1958)
Marc DE KETELAERE, Hansbeke

DE KINDERWAGEN

Ik ben zo weinig in mijn kinderwagen rondgereden dat de investering betreuenswaardig ware geweest als daar jaren later geen uiterst prettig, hoewel oneigenlijk gebruik van was gemaakt. Het succesloze voertuigje moet al snel op zolder zijn beland en toen het huis in 1940 half in puin lag, was het zo ongeveer het meest nutteloze stuk uit de overgebleven inboedel. Zoals alle vóóroorlogse constructies was het kloek geconcipeerd, met dikke volle banden en een diepe metalen bak waarin gemakkelijk een baal stro had kunnen vervoerd worden. Omdat er geen toonbaar koetsje meer van te maken viel, mocht ik het hebben. Het stevige onderstel werd de basis

waarop een assortiment nabootsingen van geallieerde legervoertuigen gestalte kreeg, met opschriften in krijt die er afgeveegd werden telkens het ding te dicht langs de ligusterhaag scheerde. Nog mooier werd het nadat de assen van het onderstel gescheiden waren en één ervan op een soort draaistel gemonteerd werd dat later door een geïmproviseerd stuur kon bediend worden. Doordat de tuin op een helling lag, kon ik een heel eind rijden. Erg stabiel is het ding nooit geweest en toen de cabine ook nog van oud serren-glas was voorzien werd het ronduit gevaarlijk.

Er bestaat nog een foto van de zo lang versmadede kinderwagen in een vroeg stadium van verbouwing en waarop twee jongentjes in volle gemoedsrust poseren alsof het ding niet elk moment had kunnen kantelen. Het moet nog oorlog zijn geweest want het jongentje dat naast mij zit en Antwerps praatte, woonde tijdelijk met zijn ouders in bij burenen. Hun huis was daar eigenlijk te klein voor en bovendien bezat hij een reusachtig schip in triplex, met schouwen waarin zijn vader, de heer Brodahl, de rook van zijn sigaret blies om het echt te doen lijken.

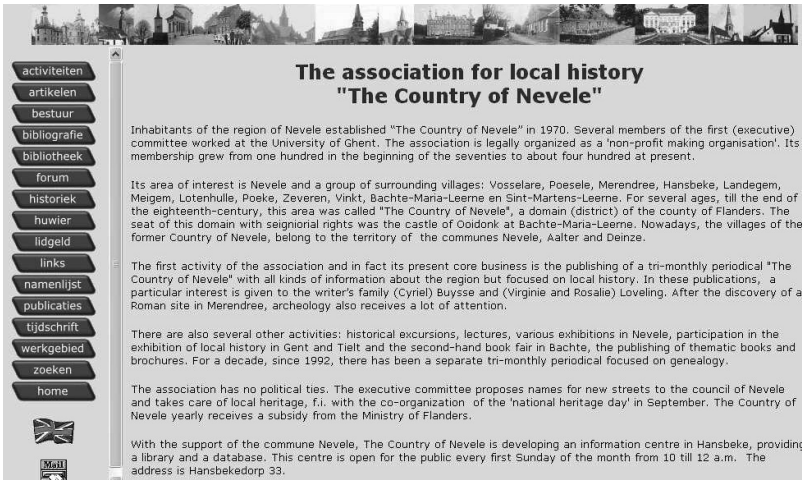
Had ik nu een telefoonboek van Antwerpen, dan zou ik geneigd zijn de naam op te zoeken, zo maar voor de aardigheid, want ik bel niet zo graag iemand op, zeker niet na meer dan vijftig jaar. Hij kan dood zijn, verhuisd, uitgeweken, en de F. Brodahl die er misschien staat, een homoniem van iemand die nooit een groot schip in triplex heeft bezeten.

Uit “Herkauwen”
Marc DE KETELAERE, Hansbeke

ONZE WEBSITE IN HET NIEUW

Regelmatige bezoekers van onze website (www.landvannevele.com) zullen het al gemerkt hebben dat deze sinds vorige maand door Catherine De Grootte in een nieuw kleedje werd gestoken en dat we onze kring nu ook in het Engels voorstellen. Er is een nieuwe rubriek toegevoegd: forum. Daar kan je je vragen i.v.m. familie- en/of heemkunde kwijt of kan je antwoorden op een gestelde vraag.

Het gaat trouwens goed met de interesse voor onze website. Op 7 februari 2003 noteerden we onze vijfduizendste bezoeker. Toeval of niet, maar deze bezoeker was de Vlaamse Gemeenschap Brussel die ons dit jaar opnieuw een subsidie toekende van € 1.100 voor de inhoud en de kwaliteit van ons tijdschrift. Voor zij die van cijfers en statistieken houden kunnen we nog kwijt dat van die 5.000 bezoekers er 4.243 uit België kwamen, 284 uit Nederland, 127 uit de USA, 46 uit Frankrijk en 25 uit Duitsland. Bent u in het bezit van bijkomende informatie of heeft u op- of aanmerkingen over onze website aarzel dan niet ons het te laten weten.

**The association for local history
"The Country of Nevele"**

Inhabitants of the region of Nevele established "The Country of Nevele" in 1970. Several members of the first (executive) committee worked at the University of Ghent. The association is legally organized as a 'non-profit making organisation'. Its membership grew from one hundred in the beginning of the seventies to about four hundred at present.

Its area of interest is Nevele and a group of surrounding villages: Vosselare, Poesele, Merendree, Hansbeke, Landegem, Meigem, Loterhulle, Poeks, Zeveren, Vinkt, Bachte-Maria-Leerne en Sint-Martens-Leerne. For several ages, till the end of the eighteenth-century, this area was called "The Country of Nevele", a domain (district) of the county of Flanders. The seat of this domain with seigniorial rights was the castle of Ooidonk at Bachte-Maria-Leerne. Nowadays, the villages of the former Country of Nevele, belong to the territory of the communes Nevele, Aalter and Deinze.

The first activity of the association and in fact its present core business is the publishing of a tri-monthly periodical "The Country of Nevele" with all kinds of information about the region but focused on local history. In these publications, a particular interest is given to the writer's family (Cyriel) Buysse and (Virginie and Rosalie) Loveling. After the discovery of a Roman site in Merendree, archeology also receives a lot of attention.

There are also several other activities: historical excursions, lectures, various exhibitions in Nevele, participation in the exhibition of local history in Gent and Tielt and the second-hand book fair in Bachte, the publishing of thematic books and brochures. For a decade, since 1992, there has been a separate tri-monthly periodical focused on genealogy.

The association has no political ties. The executive committee proposes names for new streets to the council of Nevele and takes care of local heritage, f.i. with the co-organization of the 'national heritage day' in September. The Country of Nevele yearly receives a subsidy from the Ministry of Flanders.

With the support of the commune Nevele, The Country of Nevele is developing an information centre in Hansbeke, providing a library and a database. This centre is open for the public every first Sunday of the month from 10 till 12 a.m. The address is Hansbekedorp 33.

Navigation menu: activiteiten, artikelen, bestuur, bibliografie, bibliotheek, forum, historiek, huwier, lidgeld, links, namenlijst, publicaties, tijdschrift, werkgebied, zoeken, home

Logos: UK flag, MHL